

HENRIK IBSEN

VERTALING UIT HET NOORS:
MARCEL OTTEN

DE VROUW
VAN DE ZEE

Personages:

Dokter Fredrik Wangel* *districtsarts*

Ellida Wangel *zijn tweede vrouw*

Bolette *zijn dochter uit het eerste huwelijk*

Hilde *zijn dochter uit het eerste huwelijk, een
teenager*

Anton Arnholm* *schoolrector*

Lars Lyngstrand*

Ballested

Een vreemdeling

Jongelui uit de stad

Toeristen

Zomergasten

*De handeling speelt zich af in de zomer in een stad gelegen aan een fjord in het
noorden van Noorwegen.*

*De vertaler heeft dokter Wangel, Lyngstrand en Arnholm Noorse voornamen gegeven omdat ze in het stuk – zoals gebruikelijk in de 19e eeuw – met hun achternaam worden aangesproken, iets wat ons zeer bevreemdend zou overkomen.

eerste bedrijf

Het huis van dokter Wangel met links een grote overdekte veranda. Een tuin voor en rondom het huis. Onderaan de veranda een vlaggemast. Rechts in de tuin een prieel met tafel en stoelen. Op de achtergrond een haag met erin een poortje. Achter de haag een weg langs het strand. Een rij bomen langs de weg. Tussen de bomen is de fjord te zien en in de verte een hoge bergketen en bergtoppen. Het is een warme, stralendheldere zomerochtend.

Ballested, een man van middelbare leeftijd, met een oud, fluwelen colbert aan en een breedgerande kunstenaarshoed op, is onderaan de vlaggemast met het touw bezig. De vlag ligt op de grond. Vlak bij hem staat een ezel met een opgespannen canvas. Ernaast liggen op een vouwstoel penselen, een palet en schilderskist.

Bolette Wangel komt door de openstaande tuindeur de veranda op. Ze heeft een grote vaas met bloemen in haar handen die ze op de tafel zet.

bolette En, Ballested... lukt het een beetje?

ballested Jawel, juffrouw. Geen probleem... Neem me niet kwalijk, maar verwacht u vandaag bezoek?

bolette Ja, we verwachten rector Arnholm vanochtend. Hij is vannacht in de stad aangekomen.

ballested Arnholm? Wacht 'ns even... Was Arnholm hier een aantal jaar geleden niet huisleraar?

bolette Ja. Precies, dat is hem.

ballested Kijk 'ns aan. En hij komt nu deze kant weer op.

bolette Daarom willen we de vlag in top hebben.

ballested Ja, dat spreekt vanzelf.

Bolette gaat weer de serre in. Vlak daarna komt Lyngstrand rechts de weg omhoog en hij blijft geïnteresseerd staan als hij de ezel en de schildersspullen ziet. Het is een broze, tengere jongeman, eenvoudig, maar netjes gekleed.

lyngstrand *buiten bij de haag* Goeiemorgen.

ballested *draait zich om* Hè...! Goeiemorgen. *hijst de vlag in top* Zo... daar gaat de ballon. *zet het touw vast en is druk doende met de ezel* Een goeiemorgen, m'n beste. Ik heb weliswaar niet het genoeg...

lyngstrand U bent beslist schilder.

ballested Ja, dat is duidelijk. Waarom zou ik geen schilder zijn?

lyngstrand Waarom niet, ja... Mag ik wat verder komen?

ballested Wil je soms kijken?

lyngstrand Ja, heel graag.

ballested Ah, er valt nog niets bijzonders te zien. Maar, alsjeblieft. Kom maar dichterbij.

lyngstrand Hartelijk dank.

Hij komt door het poortje de tuin in.

ballested *schildert* Ik ben net bezig met de fjord daar, tussen de eilanden.

lyngstrand Ik zie het, ja.

ballested Maar de figuur ontbreekt nog. Hier in de stad is geen model te vinden.

lyngstrand Moet er ook een figuur in?

ballested Ja. Bij het rif hier op de voorgrond moet een halfdode zeemeermin liggen.

lyngstrand Waarom moet ze halfdood zijn?

ballested Ze is vanuit de zee hierheen het spoor bijster geraakt en kan de weg niet meer terugvinden. En nu ligt ze hier en komt ze om in het brakke water, snap je.

lyngstrand O, op die manier.

ballested De vrouw des huizes bracht me op het idee iets dergelijks te schilderen.

lyngstrand Hoe gaat het schilderij heten als het af is?

ballested Ik was van plan het ‘Het einde van de zeemeermin’ te noemen.

lyngstrand Dat past er goed bij... U zult er beslist iets moois van maken.

ballested *kijkt hem aan* Ben je soms iemand van het vak?

lyngstrand Schilderen, bedoelt u?

ballested Ja.

lyngstrand Nee, dat ben ik niet. Ik wil beeldhouwer worden. Ik heet Lars Lyngstrand.

ballested Zo, je wilt beeldhouwer worden?

Ja, de beeldhouwkunst is ook een fraaie, stijlvolle kunst. Volgens mij heb ik je een paar keer op de boulevard zien lopen. Ben je hier al lang?

lyngstrand Nee, pas veertien dagen. Maar ik wil zien of ik de hele zomer kan blijven.

ballested Om van het aangename strandleven te genieten? Hè?

lyngstrand Ik moet proberen een beetje op krachten te komen.

ballested Je bent toch niet ziek?

lyngstrand Ik ben een beetje ziekelijk aangelegd. Het is overigens niet besmettelijk. Het is gewoon een benauwdheid op de borst.

ballested Pf, zulk soort wissewasjes! Dan moet je eens met een kundige dokter praten.

lyngstrand Ik was van plan om bij gelegenheid bij dokter Wangel te informeren.

ballested Ja, doe dat. *kijkt naar links* Daar komt weer een boot. Tjokvol passagiers. De afgelopen jaren is er een ongelooflijke toename in het toerisme.

lyngstrand Ja, er heerst hier een enorme bedrijvigheid, vind ik.

ballested En het is ook vol met zomergasten. Ik ben vaak bang dat met al die vreemdelingen onze mooie stad haar karakter zal verliezen.

lyngstrand Bent u hier geboren?

ballested Nee, dat niet. Maar ik heb me geaccli-geacclimatiseerd. Ik voel me door de band van tijd en gewoonte gehecht aan dit oord.

lyngstrand U woont dus al lang hier?

ballested Nou, zo'n... achttien jaar. Ik ben met de theatergroep Skive hier gekomen. Maar we kregen financiële problemen. En toen loste de groep zich op en men waaierde uit naar alle windstreken.

lyngstrand Maar u bent zelf dus gebleven?

ballested Ik ben gebleven. En dat is me vrij goed bevallen. Ik werkte namelijk toentertijd voornamelijk in het vak van ontwerpen en inrichten.

Bolette komt met een schommelstoel naar buiten die ze op de veranda zet.

bolette *praat tegen iemand in de serre* Hilde... kijk eens of je het geborduurde voetenbankje kunt vinden.

lyngstrand *gaat naar de veranda en groet* Goeiemorgen, juffrouw Wangel!

bolette *aan de reling* Nee, ben jij het, Lars Lyngstrand? Goeiemorgen.

Excuseer me een ogenblik... ik moet even... *gaat het huis binnen*

ballested Ken je de familie?

lyngstrand Niet speciaal. Ik heb alleen de meisjes zo nu en dan bij anderen getroffen. En dan sprak ik even met Bolette, het laatst op het panorama bij het concert. Ze zei dat ik welkom was haar op te zoeken.

ballested Zo, weet je... die kennismaking moet je koesteren.

lyngstrand Ja, ik ben ook van plan op bezoek te komen. Een visite, zoals het heet. Ik wou dat ik een aanleiding kon verzinnen...

ballested Ach, wat... een aanleiding... *kijkt naar links* Nondeju! *pakt zijn spullen bijeen* De boot is al bij de aanlegsteiger. Ik moet naar het hotel.

Misschien kan ik sommigen die net zijn aangekomen van dienst zijn. Ik ben namelijk ook kapper, weet je.

lyngstrand U bent beslist heel veelzijdig.

ballested Je moet je in zulke kleine plaatsen weten te accli-acclimatiseren.

Als je soms het een of ander voor je haar nodig hebt – een beetje pommade of zo, dan vraag maar naar dansleraar Ballested.

lyngstrand Dansleraar...?

ballested Voorzitter van de blaasvereniging, om u te dienen. Vanavond geven we op het panorama een concert. Tot ziens... tot ziens!

Hij gaat met zijn schildersspullen door het poortje in de haag en links af. Hilde komt met het voetenbankje naar buiten. Bolette brengt meer bloemen. Beneden vanuit de tuin groet Lyngstrand Hilde.

hilde *aan de reling, zonder terug te groeten* Bolette zei dat je je vandaag in de tuin hebt gewaagd.

lyngstrand Ja, ik ben zo vrij geweest een stukje de tuin in te gaan.

hilde Heb je al een ochtendwandeling gemaakt?

lyngstrand O nee... van een lange wandeling is vandaag nog niets gekomen.

hilde Ben je dan al wezen zwemmen?

lyngstrand Ja, ik was even in het water. Ik heb je moeder daar beneden gezien. Ze ging net haar badkoets in.

hilde Wie ging erin?

lyngstrand Je moeder.

hilde O ja, o.

Ze zet het voetenbankje voor de schommelstoel.

bolette *alsof ze het gesprek onderbreekt* Heb je daarbuiten op de fjord soms vaders boot gezien?

lyngstrand Volgens mij zag ik een zeilboot die landinwaarts voer.

bolette Dat moet vader zijn geweest. Hij was op de eilanden op ziekenbezoek.

Ze brengt een en ander bij de tafel op orde.

lyngstrand *een stap op de trap naar de veranda* Het is hier echt prachtig met al die bloemen...!

bolette Ja, ziet het er niet mooi uit?

lyngstrand Ah, het ziet er fantastisch uit. Alsof het een feestdag is.

hilde Dat is het ook.

lyngstrand Dat dacht ik al. Het is zeker vandaag jullie vaders verjaardag.

bolette *vermanend naar Hilde* Hm... hm...!

hilde *zonder er zich aan te storen* Nee, van moeder.

lyngstrand O... van jullie moeder.

bolette *zachtjes, geïrriteerd* Hilde...!

hilde *insgelijks* Laat me! *tegen Lyngstrand* Ga je nu naar huis om te ontbijten?

lyngstrand *gaat de trap omlaag* Ja, ik moet eigenlijk wat gaan eten.

hilde Het eten is zeker heel goed daar in het hotel?

lyngstrand Ik zit niet meer in het hotel. Het werd voor mij te duur.

hilde Waar woon je nu dan?

lyngstrand Op de bovenverdieping bij mevrouw Jensen.

hilde Welke mevrouw Jensen?

lyngstrand De vroedvrouw.

hilde Neem me niet kwalijk, Lars Lyngstrand... maar ik heb nu echt andere dingen

te doen...

lyngstrand O, ik had het beslist niet moeten zeggen.

hilde Wat moeten zeggen?

lyngstrand Wat ik net zei.

hilde *taxeert hem onbeleefd* Ik kan je absoluut niet volgen.

lyngstrand Nee, nee. Maar nu moet ik echt van jou en juffrouw Bolette afscheid nemen.

bolette *komt naar de trap* Tot ziens, Lars Lyngstrand. Je moet ons vandaag verexcuseren... Later een keertje... als je er de tijd voor hebt... en zin in hebt... dan kom je absoluut langs om mijn vader... en ons gedag te zeggen.

lyngstrand Ja, hartelijk dank. Dat zal ik met alle plezier doen.

Hij groet en gaat door de tuindeur af. Terwijl hij buiten op de weg links voorbij loopt, groet hij nogmaals in de richting van de veranda.

hilde *halfvuid* Adieu, monsieur! En doe moedertje Jensen van mij de groeten!

bolette *zachtjes, geeft Hilde's arm een ruk* Hilde...! Brutaal nest! Je bent niet goed bij je hoofd! Hij had je zo kunnen horen!

hilde Pf... denk je dat mij dat wat kan schelen!

bolette *kijkt naar rechts* Daar komt papa aan.

Dokter Wangel, in reiskleding en een klein valies in zijn hand, komt op vanaf het voetpad rechts.

wangel Zo, hier ben ik weer, meisjes.

Hij komt door het poortje de tuin in.

bolette *loopt hem beneden in de tuin tegemoet* Ah, wat fijn dat je er weer bent.

hilde *loopt ook omlaag naar hem* Heb je nu de rest van de dag vrij genomen, papa?

wangel Ach nee, ik moet later nog even omlaag naar kantoor... Zeg eens... weten jullie of Arnholm is gekomen?

bolette Hij is vannacht aangekomen. We hebben een bericht van het hotel gekregen.

wangel Dus jullie hebben hem nog niet gezien?

bolette Nee. Maar hij komt beslist vanochtend langs.

wangel Ja, dat zal hij zeker doen.

hilde *trekt aan zijn mouw* Nu moet je eens om je heen kijken, papa.

wangel *kijkt in de richting van de veranda* Ja, ik zie het al, meisje. Het ziet er echt feestelijk uit.

bolette Ja, vind je niet dat we het mooi hebben gemaakt?

wangel Ja, dat kun je zeker zeggen... Zijn... zijn we nu alleen thuis?

hilde Ja, ze is naar...

bolette *valt haar snel in de rede* Mama is gaan zwemmen.

wangel *kijkt vriendelijk naar Bolette en aait haar over het hoofd. Dan zegt hij enigszins aarzelend* Hoor eens, meisjes... willen jullie dat het de hele dag zo blijft? Ook de vlag de hele dag in top?

hilde Dat kun je je toch wel indenken, papa!

wangel Hm... nou goed. Maar, zie je...

bolette *knippert met de ogen en knikt* Je snapt toch wel dat we het allemaal voor rector Arnholm hebben gedaan. Als zo'n goede vriend je voor het eerst op komt zoeken...

hilde *glimlacht en trekt aan zijn mouw* Denk je eens in... hij is Bolette's leraar geweest, papa!

wangel *met een flauwe glimlach* Jullie twee zijn me een stel grieten... Nou, mijn god... in feite is het heel vanzelfsprekend dat we haar gedenken die niet meer onder ons is. Desalniettemin. Hier, Hilde. *geeft haar het valies* Naar het kantoor ermee... Nee, meisjes... dit bevalt me niet niet. De manier waarop niet, begrijpen jullie. Dat we het zo ieder jaar... Nou... wat zullen de mensen zeggen! Nou ja, het kan wellicht niet anders.

hilde *wil met het valies door de tuin naar links gaan, maar ze blijft staan, draait zich om en wijst* Kijk, wie daar aan komt zetten. Dat is beslist de rector.

bolette *kijkt die kant op* Hij daar? *lacht* Nee, jij bent een mooie. Denkt dat die vent op leeftijd rector Arnholm is!

wangel Nou, wacht 'ns, kind. Verdorie, volgens mij is hij het wel! Ja, zeker weten, dat is hem!

bolette *staart die kant op, stomverbaasd* Ja, inderdaad, ik geloof ook...!

Rector Arnholm, in een elegant ochtendkostuum, met een goudgerande bril en een dunne wandelstok, komt van links de weg op. Hij ziet er enigszins overwerkt uit, hij kijkt de tuin in, groet vriendelijk en gaat door het tuinpoortje.

wangel *loopt hem tegemoet* Welkom, beste Arnholm! Hartelijk welkom weer op het honk!

arnholm Dank, dank, dokter Wangel. Duizendmaal dank.

Ze schudden elkaar de hand en lopen samen de tuin door.

En daar hebben we de kinderen! *reikt ze de hand en kijkt hen beiden aan* Ik had de beiden amper herkend.

wangel Dat kan ik goed geloven.

arnholm Nou ja... Bolette misschien wel... Jawel. Bolette zou ik wel herkend hebben.

wangel Met moeite, dacht ik zo. Het is ook acht... negen jaar geleden dat je haar hebt gezien. Ach ja, er is hier in die tijd beslist veel veranderd.

arnholm *kijkt om zich heen* Ik vind eigenlijk van niet. Afgezien van het feit dat de bomen flink zijn gegroeid... en dat het prieel is bijgebouwd...

wangel Ach nee, uiterlijk weliswaar...

arnholm *glimlacht* En natuurlijk dat u nu twee grote huwbare dochters thuis hebt.

wangel O, huwbaar is toch alleen die ene.

hilde *halfvuid* O, papa!

wangel Ik denk dat we het beste op de veranda kunnen gaan zitten. Daar is het koeler dan hier. Wees zo goed.

arnholm Dank u, dank u, beste dokter.

Ze gaan de traptreden op. Wangel wijst Arnholm zijn plaats in de schommelstoel aan.

wangel Zo, ga nu maar eens zitten en rust wat uit. Want je ziet er enigszins vermoeid uit na de reis.

arnholm Ach, dat heeft niets te betekenen. Hier in deze omgeving...

bolette *tegen Wangel* Zullen we wat sodawater en vruchtensap naar de serre brengen?

Hier buiten wordt het gauw vast te warm.

wangel Ja, doe dat, meisjes. Breng maar sodawater en vruchtensap. En misschien ook wat cognac.

bolette Je wilt ook cognac?

wangel Een drupje maar. Als iemand er zin in heeft.

bolette Goed dan. Hilde, breng het valies beneden naar kantoor.

Bolette gaat de serre in en doet de deur achter zich dicht. Hilde pakt het valies en gaat door de tuin achter het huis links af.

arnholm *die Bolette heeft nagekeken* Dat is toch een pracht... Dat zijn twee prachtige meiden geworden.

wangel *gaat zitten* Ja, vind je ook niet?

arnholm Ja, ik ben absoluut verrast door Bolette. En door Hilde ook... Maar nu uzelf, beste dokter... Bent u van plan hier uw hele leven te blijven?

wangel Ach ja, dat zal zeker wel zo zijn. Ik ben hier geboren en getogen, zoals men zegt. Ik heb hier heel gelukkig geleefd met haar die zo vroeg van ons is heengegaan. Die je van vroeger hebt gekend, Arnholm.

arnholm Ja, ja.

wangel En nu leef ik gelukkig met haar die ik ervoor in de plaats kreeg. Ach, over het geheel genomen kan ik zeggen dat het lot

mij gunstig gezind is geweest.

arnholm Maar u heeft geen kinderen uit uw tweede huwelijk?

wangel We hebben twee... tweeënehalf jaar geleden een jongetje gekregen. Maar we hebben hem niet lang behouden. Hij stierf toen hij vier... vijf maanden was.

arnholm Is uw vrouw niet thuis vandaag?

wangel Jawel, ze zal beslist gauw komen.

Ze is beneden aan het baden. Dat doet ze elke dag, altijd. Wat voor weer het ook is.

arnholm Heeft ze iets onder de leden?

wangel Nee, eigenlijk niet. Hoewel ze de laatste jaren opvallend nerveus is. Dat wil zeggen, zo af en toe. Ik kan er niet echt hoogte van krijgen wat er precies met haar aan de hand is. Maar in zee zwemmen, dat is op de een of andere manier haar lust en haar leven, weet je.

arnholm Dat kan ik me van vroeger herinneren.

wangel *met een nauwelijks merkbare glimlach* Ja, je kent Ellida van de tijd dat je daar in Skjoldviken leraar was.

arnholm Natuurlijk. Ze kwam toen vaak bij de pastorie op bezoek. En ik trof haar ook meestal als ik in de vuurtoren haar vader opzocht.

wangel Geloof me, de tijd daarbuiten heeft diepe sporen bij haar nagelaten.

De mensen hier in de stad begrijpen dat absoluut niet.

Ze noemen haar 'De vrouw van de zee'.

arnholm Echt waar?

wangel Ja. En daarom... Praat met haar over de oude tijd, m'n beste Arnholm. Dat zal haar ontzettend goed doen.

arnholm *kijkt hem weifelend aan* Heeft u een speciale reden om dat te denken?

wangel Ja, die heb ik zeker.

Ellida's stem is in de tuin rechts te horen.

ellida Ben jij het, Wangel?

wangel *staat op* Ja, liefste.

Ellida Wangel, met een grote, lichte omslagdoek om en met nat haar dat over haar schouders valt, komt tussen de bomen bij het prieel op. Rector Arnholm staat op.

wangel *glimlacht en strekt zijn handen naar haar uit* Kijk, daar hebben we de zeemeermin!

ellida *gaat haastig de veranda omhoog en pakt zijn handen* Godzijdank dat je er weer bent. Wanneer ben je gekomen?

wangel Nu net. Een paar minuten geleden. *wijst op Arnholm* Maar wil je een oude bekende niet begroeten...?

ellida *geeft Arnholm een hand* Daar bent u dus. Welkom! Excuus, dat ik niet thuis was.

arnholm Alsjeblieft. Geen vormelijkheden...

wangel Was het water lekker fris vandaag?

ellida Fris! Mijn god, het water hier is nooit fris. Zo laf en lauw. Uh! Het water hier in de fjord is ziek.

arnholm Ziek?

ellida Ja, ziek. En volgens mij maakt het je ook ziek.

wangel *glimlacht* Nou, jij weet de badplaats echt aan te bevelen.

arnholm Ik denk eerder dat u een bijzondere relatie heeft met de zee en alles van de zee.

ellida Ach ja, misschien. Ik geloof het haast zelf... Maar heeft u gezien hoe de meisjes alles ter ere van u feestelijk hebben gemaakt?

arnholm Is dat echt ter ere van mij...?

ellida Ja, dat snapt u toch. We doffen het niet elke dag zo op... Eh, wat is het hier stikheet onder dit dak! *gaat omlaag de tuin in* Kom hierheen! Hier is tenminste nog een briesje.

Ze gaat in het prieel zitten.

arnholm *gaat erheen* Er staat hier inderdaad een fris briesje.

ellida Ja, wie de misselijke lucht van de hoofdstad gewend is, zoals u. Het moet er 's zomers echt vreselijk zijn, heb ik gehoord.

wangel *die ook omlaag in de tuin is gekomen* Hm, lieve Ellida, nu moet je onze goede vriend een tijdje alleen onderhouden.

ellida Heb je dingen te doen?

wangel Ja, ik moet beneden naar kantoor. En ik moet me ook nog een beetje omkleden. Maar ik blijf niet lang weg...

arnholm *gaat in het prieel zitten* Haast u zich maar niet, beste dokter. Uw vrouw en ik weten de tijd wel te verdrijven.

wangel *knikt* Ach ja, daar twijfel ik geen moment aan. Nou... tot straks dan maar!

Hij gaat door de tuin links af.

ellida *na een korte pauze* Vind je niet dat je hier prettig zit?

arnholm Het is hier prettig, ja.

ellida Het prieel hier heet mijn prieel. Omdat ik het heb laten inrichten. Of Fredrik, juister gezegd... voor mijn plezier.

arnholm En hier zit je gewoonlijk?

ellida Ja, ik zit hier het grootste deel van de dag.

arnholm Met de meisjes, toch?

ellida Nee, niet met de meisjes... die zitten meer op de veranda.

arnholm En Wangel zelf?

ellida Ach, Fredrik loopt heen en weer. De ene keer is hij hier bij mij, de andere keer daar bij de kinderen.

arnholm En zo is het zoals je het wilt hebben?

ellida Volgens mij kan iedereen er zich in vinden. We kunnen met elkaar praten... als we af en toe vinden dat we iets te zeggen hebben.

arnholm *is een poosje in gedachten verzonken* Toen onze wegen het laatst kruisten... daar in Skjoldviken, bedoel ik... hm... dat is al lang geleden...

ellida Dat is goed en wel tien jaar geleden dat je daar bij ons was.

arnholm Ja, zo ongeveer. Maar als ik me jou zo daar in de vuurtoren voor de geest haal...! De heiden, zoals de oude priester je noemde, omdat je vader je met de naam van een schip had laten dopen en niet met een christelijke naam...

ellida Ja, en?

arnholm Toen had ik nooit geloofd dat ik je hier als mevrouw Wangel terug zou zien.

ellida Toentertijd was Fredrik ook nog geen wee... Toen leefde de moeder van de meisjes nog. De biologische moeder bedoel ik...

arnholm Natuurlijk. Maar zelfs als het niet zo zou zijn geweest... Zelfs als hij vrijgezel zou zijn geweest... dan had ik toch nooit gedacht dat het zou gebeuren.

ellida Ik ook niet. Geen moment... toentertijd.

arnholm Dokter Wangel is zo netjes, weet je. Zo fatsoenlijk. Zo in en in goed en vriendelijk tegenover iedereen...

ellida *warm en hartelijk* Ja, dat is hij zeker!

arnholm Jullie moeten toch hemelsbreed van elkaar verschillen, bedoel ik.

ellida Daar heb je gelijk in. Dat is ook zo.

arnholm Maar hoe is het dan gebeurd? Hoe is het gebeurd?

ellida Ach, Anton, dat moet mij niet vragen. Ik zou het je niet uit kunnen leggen. En zelfs als ik het zou kunnen, dan zou ik nooit in staat zijn er ook maar iets van te begrijpen.

arnholm *een beetje zachter* Heb je ooit je man over mij in vertrouwen genomen? Ik bedoel natuurlijk over die zinloze misstap waar ik me ooit toe heb laten verleiden.

ellida Nee. Hoe kun je zoiets denken! Ik heb hem geen woord verteld over... over datgene waar je op doelt.

arnholm Daar ben ik blij om. Want ik voelde me enigszins bedrukt bij de gedachte dat...

ellida Dat is helemaal niet nodig. Ik heb hem alleen verteld, hetgeen ook waar is, dat ik je heel graag mag en dat je mijn trouwste en beste vriend was die ik daar had.

arnholm Dank je. Maar vertel eens... waarom heb je me nooit geschreven sinds ik vertrok?

ellida Ik dacht dat het je misschien pijn deed iets van iemand te horen... die je niet op de manier tegemoet kon komen, zoals je had gewenst. Ik bedoel, ik zou daarmee alleen maar iets pijnlijks oprakelen.

arnholm Hm... Ja, ja, daar heb je misschien gelijk in.

ellida Maar waarom heb je zelf nooit geschreven?

arnholm *kijkt haar aan en glimlacht halfverwijtend* Ik? De eerste stap zetten? Soms de verdenking op me laden dat ik iets nieuws wil beginnen? Na de afwijzing die ik heb gekregen?

ellida Ach nee, dat begrijp ik ook wel... Heb je later nooit aan een andere relatie gedacht?

arnholm Nooit. Ik ben mijn herinneringen trouw gebleven.

ellida *half voor de grap* Ach wat! Laat die oude, trieste herinneringen toch rusten. Ik vind dat je er echt beter aan kunt denken gelukkig te trouwen.

arnholm Dat moet dan wel gauw gebeuren. Vergeet niet... ik heb er al zevenendertig jaar op zitten, moet ik tot mijn schande erkennen.

ellida Nou ja, des te meer reden haast te maken. *valt even stil en zegt dan met ernstige, gedempte stem* Luister eens, Anton, ik wil je iets vertellen wat ik toen niet kon, ook al hing mijn leven ervan af.

arnholm Wat dan?

ellida Toen je – zoals je net zei – die zinloze misstap maakte, kon ik je geen ander antwoord geven dan het antwoord dat ik je gaf.

arnholm Dat weet ik. Je kon me niets anders dan een goede vriendschap bieden. Dat weet ik ook wel.

ellida Maar je weet niet dat heel mijn ziel en zaligheid naar iemand anders uitging.

arnholm Toen?

ellida Ja, precies.

arnholm Maar dat is onmogelijk! Je vergist je in de tijd! Volgens mij kende je dokter Wangel toen amper.

ellida Ik heb het niet over Fredrik.

arnholm Hij niet? Maar toen... daar in Skjoldviken... Ik kan me met geen mogelijkheid daar één iemand herinneren met wie ik jou in een relatie zou kunnen zien.

ellida Ja... dat kan ik goed geloven. Want het was allemaal te bizar om los te lopen.

arnholm Vertel meer!

ellida Ach, het is voldoende dat je weet dat ik toen een relatie had. En nu weet je dat ook.

arnholm En als je toen geen relatie had gehad?

ellida Wat dan?

arnholm Zou jouw antwoord op mijn brief anders zijn uitgevallen?

ellida Hoe kan ik dat weten? Toen Fredrik kwam, viel het antwoord sowieso anders uit.

arnholm Wat heeft het dan voor zin mij te vertellen dat je een relatie had?

ellida *staat op alsof ze bang is, zich ongemakkelijk voelt* Omdat ik iemand moet hebben die ik in vertrouwen kan nemen. Nee, nee, blijf maar zitten.

arnholm Je man weet dus van niets?

ellida Ik heb hem meteen bekend dat ik ooit op iemand anders verliefd ben geweest. Meer wilde hij niet weten. En sindsdien hebben we het nooit meer aangeroerd. Het was ook in wezen niets anders dan dwaasheid. En het liep ook meteen op de klippen. Ja, dat wil zeggen... tot op zekere hoogte.

arnholm *staat op* Tot op zekere hoogte? Dus niet helemaal!

ellida Jawel, zeker wel! Ach jezus, het is absoluut niet zoals jij denkt, Anton.

Het was iets totaal onbegrijpelijks. Ik weet niet hoe ik het moet zeggen. Je zou alleen maar denken dat ik ziek was. Of compleet getikt.

arnholm M'n beste... nu moet je je toch werkelijk helemaal uitspreken.

ellida Goed dan! Ik zal het proberen. Hoe kun je als een verstandig mens uitleggen dat... *kijkt opzij en onderbreekt zichzelf* Wacht tot later. Er komt bezoek.

Lyngstrand komt van links de weg op en gaat de tuin in. Hij heeft een bloem in het knoopsgat en een prachtig groot boeket bloemen bij zich, omwikkeld met papier en een lint van zijde. Hij blijft enigszins aarzelend en onzeker bij de veranda staan.

ellida *komt het prieel uit* Ben je op zoek naar de meisjes, Lyngstrand?

lyngstrand *draait zich om* Ah, mevrouw is er. *groet en komt dichterbij* Nee, dat niet. Niet de meisjes. Ik kom voor u, mevrouw Wangel. U heeft me toch uitgenodigd eens langs te komen...

ellida Dat heb ik inderdaad. Je bent bij ons altijd welkom.

lyngstrand Dank u zeer. En het geluk wil dat hier vandaag juist iets feestelijks is...

ellida O, dat weet je?

lyngstrand Ja. En daarom ben ik zo vrij u dit te overhandigen...

Hij maakt een buiging en reikt het boeket aan.

ellida *glimlacht* Maar, beste Lars Lyngstrand, is het niet gepaster dat je je mooie bloemen aan rector Arnholm zelf geeft? Want eigenlijk is hij het toch die...

lyngstrand *kijkt onzeker naar hen allebei* Neem me niet kwalijk... maar ik ken de vreemde meneer niet. Ik kwam alleen maar... Ik kom naar aanleiding van uw verjaardag, mevrouw.

ellida Verjaardag? Dan heb je je vergist, Lyngstrand. Vandaag is hier niemand jarig.

lyngstrand *glimlacht vrolijk* O, ik snap het al. Maar ik wist niet dat het een geheim was.

ellida Wat weet je dan wel?

lyngstrand Dat het mevrouws... uw verjaardag is.

ellida Van mij?

arnholm *kijkt haar vragend aan* Vandaag? Nee, echt niet.

ellida *tegen Lyngstrand* Hoe kom je daarbij?

lyngstrand Juffrouw Hilde heeft het verraden. Ik kwam eerder op de dag langs. En toen vroeg ik de meisjes waarom de boel zo versierd was met bloemen en de vlag...

ellida Ja, en?

lyngstrand ...en toen zei juffrouw Hilde dat het vandaag moeders... verjaardag was.

ellida Van moeder...! O zo.

arnholm Aha!

Hij en Ellida kijken elkaar begrijpend aan.

Tja, als de jongeman het dus weet, mevrouw Wangel...

ellida *tegen Lyngstrand* Ja, nu je het eenmaal weet, dan...

lyngstrand *biedt weer het boeket aan* Mag ik zo vrij zijn u te feliciteren...

ellida *neemt de bloemen aan* Hartelijk dank... Wees zo goed en ga even zitten, jongeman.

Ellida, Arnholm en Lyngstrand gaan in het prieel zitten.

Dit... met mijn verjaardag... had een geheim moeten blijven, rector Arnholm.

arnholm Zo hoort het ook. Het was niet bedoeld voor ons oningewijden.

ellida *legt het boeket op tafel* Juist, ja. Niet voor oningewijden.

lyngstrand Ik zal het er met geen woord tegen iemand over hebben.

ellida O, zo is het ook niet bedoeld... Maar hoe gaat het met je? Ik vind dat je er beter dan eerst uitziet.

lyngstrand Ja, ik geloof dat het beter met me gaat. En volgend jaar, als ik misschien naar het zuiden kan gaan...

ellida En dat doe je toch ook, zeggen de meisjes.

lyngstrand Ja, want ik heb in Bergen een mecenas die me steunt. En hij heeft me beloofd dat hij me volgend jaar wil helpen.

ellida Hoe ben je aan hem gekomen?

lyngstrand O, dat was puur geluk. Ik was namelijk eens op zee op een van zijn schepen.

ellida Echt waar? Je wou gaan varen?

lyngstrand Nee, absoluut niet. Maar toen moeder doodging, wou mijn vader me niet meer thuis om zich heen hebben. En toen stuurde hij me de zee op. Op de terugreis leden we schipbreuk in het Engelse Kanaal. Maar dat pakte goed voor mij uit.

arnholm Hoe bedoelt u?

lyngstrand Nou, bij de schipbreuk kreeg ik die opdoffer. Die toestand hier op mijn borst. Ik lag zo lang in het ijskoude water voor ze me kwamen redden. En toen moest ik de zee eraan geven... Dat was echt een groot geluk.

arnholm Zo? Vindt u dat?

lyngstrand Ja. Want dat op mijn borst is verder niet gevaarlijk. En nu kan ik toch beeldhouwer worden, iets wat ik ontzettend graag wil. Stel je eens voor... met die prachtige klei vormgeven wat zich zo mooi onder je vingers voegt!

ellida En wat wil je dan maken? Zeemeermannen en –mannen? Of oude Vikingen soms...?

lyngstrand Nee, zoiets zal het niet worden. Zo gauw als ik het kan, wil ik proberen een groot werk te maken. Een groepsfiguur, zoals het heet.

ellida Zo... maar wat gaat die groep dan voorstellen?

lyngstrand O, het moet iets zijn wat ik zelf heb meegemaakt.

arnholm Ja, ja... daar kunt u zich het beste aan houden.

ellida Maar wat is het dan?

lyngstrand Nou, ik heb een jonge zeemansvrouw in gedachten die er vreemd bij ligt en onrustig slaapt. En ze droomt ook. Ik geloof dat ik het zo voor elkaar krijg dat je kunt zien dat ze droomt.

ellida Moeten er niet meer zijn voor een groepsfiguur?

lyngstrand Jawel, er komt nog een figuur bij. Iets wat je een gestalte noemt. Dat moet haar man zijn die ze ontrouw was toen hij weg was. En die op zee is verdronken.

arnholm Hoe dan?

ellida Is hij verdronken?

lyngstrand Ja, hij is op de zeereis verdronken. Maar het vreemde is dat hij ook is teruggekomen. Dat gebeurde 's nachts. En nu staat hij voor het bed en kijkt naar haar. Hij moet er druipend bij staan als iemand die uit zee is opgevist.

ellida *leunt achterover in de stoel* Een wonderlijk iets. *doet haar ogen dicht* Ik zie het levendig voor me.

arnholm Maar in hemelsnaam, jongeman...! U zei toch dat het iets moest zijn wat u zelf had meegemaakt.

lyngstrand Ja, ja... ik heb het ook meegemaakt. Tot op zekere hoogte.

arnholm Meegemaakt dat een dode...?

lyngstrand Nou ja, ik bedoel niet dat ik het precies zo heb meegemaakt. Niet letterlijk, begrijpt u. Maar wel zo...

ellida *levendig, gespannen* Vertel alles wat je erover kunt vertellen! Ik wil er alles over weten.

arnholm *glimlacht* Ja, dit is echt iets voor u. Zo met de sfeer van de zee.

ellida Wat gebeurde er precies, Lars

Lyngstrand?

lyngstrand Het zat zo: toen we met de brik terug naar huis wilden varen vanuit een plaats die Halifax heet, moesten we de bootsman daar in het ziekenhuis achterlaten. We kregen voor hem in de plaats een Amerikaan aangemonsterd. Die nieuwe bootsman...

ellida De Amerikaan?

lyngstrand Ja. Op een dag kreeg hij van de kapitein een bundel oude kranten te leen, waar hij de hele tijd in zat te lezen. Want hij wilde Noors leren, zei hij.

ellida Nou! Verder?

lyngstrand Nou, op een avond kwam er een zware storm opzetten. Iedereen was aan dek. Behalve de bootsman en ik. Want hij had een voet verstuikt en kon niet lopen. Ik was er ook slecht aan toe en lag in mijn kooi. Nou, hij zat daar dus in de hut en las weer in een van die oude kranten...

ellida En toen, en toen?

lyngstrand Terwijl hij daar zo zit, hoor ik iets wat op een brul lijkt. En als ik hem dan aankijk, zie ik dat zijn gezicht krijtwit is. En dan begint hij de

krant te verfrommelen en verscheurt hem in wel duizend stukjes. Maar hij doet het stil, heel stil.

ellida Zei hij dan helemaal niets? Praatte hij niet?

lyngstrand Niet meteen. Maar even later zegt hij in zichzelf: 'Getrouwd. Met een ander. Terwijl ik weg was.'

ellida *doet haar ogen dicht en zegt zachtjes*

Zei hij dat?

lyngstrand Ja. En stel je voor... dat zei hij in echt goed Noors. Het moet voor die man onzettend makkelijk zijn geweest een vreemde taal te leren.

ellida En toen? Wat gebeurde er verder?

lyngstrand Toen gebeurde er iets vreemds wat ik nooit van mijn leven zal vergeten. Want hij voegde eraan toe... nog steeds heel stil: 'Maar ze is van mij en de mijne zal ze blijven. Als ik terugkom zal ze met mij meegaan, ik zal haar halen als een drenkeling uit de zwarte zee.'

ellida *schenkt een glas water in. Haar hand trilt* Pff... wat is het vandaag benauwd...

lyngstrand En dat zei hij met zo'n wilskracht dat ik dacht dat hij ook in staat was het te doen.

ellida Weet je niet... wat er van hem geworden is?

lyngstrand Ach mevrouw, hij is beslist niet meer in leven.

ellida *snel* Waarom denk je dat?

lyngstrand Omdat we daarna toch in Het kanaal schipbreuk hebben geleden. Het lukte me in de grote reddingsboot te komen, samen met de kapitein en vijf anderen. De stuurman ging in de sloep. En daarin zat de Amerikaan en nog iemand.

ellida En sindsdien heeft men niets van hen gehoord?

lyngstrand Nee, helemaal niets, mevrouw. Mijn weldoener heeft me dat onlangs in een brief geschreven. Juist daarom wil ik er zo graag een

kunstwerk van maken. De ontrouwe zeemannsvrouw zie ik levendig voor me. En de man die wraak neemt, die verdronken is en toch van zee terugkomt. Ik zie ze beiden heel duidelijk.

ellida Ik ook. *staat op* Kom... laten we naar binnen gaan. Of beter, beneden naar Fredrik! Ik vind het hier stikbenauwd.

Ze gaat het prieel uit.

lyngstrand *die net als haar opstaat* Van mijn kant moet ik daarvan afzien. Ik wilde slechts een beleefheidsbezoekje afleggen vanwege uw verjaardag.

ellida Zoals je wilt. *reikt hem de hand* Tot ziens en bedankt voor de bloemen.

Lyngstrand groet en gaat door het tuinhokje links af.

arnholm *staat op en gaat naar Ellida* Ik zie dat het je geraakt heeft, m'n beste.

ellida Ach ja, zo kun je het wel stellen, hoewel...

arnholm Maar in feite moest je er toch op voorbereid zijn geweest.

ellida *kijkt hem verwonderd aan* Op voorbereid?

arnholm Ja, dacht ik zo.

ellida Erop voorbereid zijn dat iemand terug kan komen...? Terugkomen op zo'n manier!

arnholm In hemelsnaam...! Bedoel je het schippersverhaal van die getikte beeldhouwer...?

ellida Ach, Anton, misschien is hij wel niet zo getikt.

arnholm Dus dat gezwam over een dode man heeft je zo van streek gebracht? En ik dacht dat...

ellida Wat dacht je?

arnholm Ik dacht natuurlijk dat het alleen maar komedie was. Dat je daar zat en gepijnigd werd, omdat je erachter was gekomen dat hier in huis in het geheim een familiefeest werd gevierd. Dat je man en zijn kinderen in herinneringen leven waar jij geen deel aan hebt.

ellida Ach nee, nee. Het is zoals het is. Ik heb niet het recht mijn man helemaal voor mij alleen op te eisen.

arnholm Ik dacht dat je dat wel had.

ellida Ja. Desalniettemin doe ik het niet. Dat is het juist. Zelf leef ik ook in iets... waar de anderen buiten staan.

arnholm Jij?! *zachter* Moet ik het zo begrijpen... dat je... dat je eigenlijk niet van je man houdt?!

ellida O jawel, jawel... ik hou met heel mijn ziel van hem! Juist daarom is het zo vreselijk... zo onverklaarbaar... zo absoluut ondenkbaar...!

arnholm Nu moet je me in alle openheid toevertrouwen wat je zo dwars zit! Of niet, m'n lieve?

ellida Ik kan het niet, beste vriend. Nu in elk geval niet. Misschien later.

Bolette komt de veranda op en gaat omlaag de tuin in.

bolette Papa komt van kantoor. Zullen we niet allemaal in de serre gaan zitten?

ellida Ja, laten we dat doen.

Wangel, in een ander kostuum, komt met Hilde links achter het huis tevoorschijn.

wangel Zo! Hier ben ik, helemaal tot jullie beschikking! Laten we een koel glas van het een of ander drinken.

ellida Wacht even.

Ze gaat het prieel in en haalt het boeket bloemen.

hilde Nee, kijk! Wat een prachtige bloemen! Van wie heb je die gekregen?

ellida Van Lars Lyngstrand, de beeldhouwer, lieve Hilde.

hilde *stomverbaasd* Van Lyngstrand?

bolette *niet op haar gemak* Is Lyngstrand hier geweest... alweer?

ellida *met een flauwe glimlach* Ja, hij kwam ermee langs. Ter gelegenheid van de verjaardag, snap je.

bolette *werpt Hilde een blik toe* O...!

hilde *mompelt* De stomme hond!

wangel *pijnlijk verlegen, tegen Ellida* Hm... Ja, zie je... Ik moet je vertellen, mijn lieve, beste Ellida...

ellida *onderbreekt hem* Kom, meisjes! We zetten mijn bloemen samen met de andere in het water.

Ze gaat de veranda omhoog.

bolette *zachtjes tegen Hilde* Ach, in feite is ze best aardig.

hilde *halfvuid, kijkt kwaad* Nepvertoning! Ze doet het alleen maar om het papa naar de zin te maken.

wangel *op de veranda, drukt Ellida de hand* Dank je... dank je! Hartstikke bedankt daarvoor, Ellida!

ellida *schikt de bloemen* Ach wat... moet ik soms niet de boel meehelpen mooi te maken op... moeders verjaardag?

arnholm Hm...

Hij gaat naar boven naar Wangel en Ellida. Bolette en Hilden blijven beneden in de tuin.

tweede bedrijf

Boven bij het panorama, een met struiken begroeide helling achter de stad. Een stukje verder naar achteren staat een baken en een windvaan. Grote stenen, geschikt als zitplaatsen, zijn op de voorgrond en om het baken heen gelegd. In de diepte op de achtergrond is het verste gedeelte van de fjord te zien met eilanden en vooruitspringende landtongen. De open zee is niet zichtbaar. Het is een zomernacht met gedempt licht. Er hangt een geelrood schijnsel in de lucht en boven de bergtoppen in de verte. Het geluid van vierstemmig gezang is zwakjes te horen van beneden op de heuvels rechts.

Jongelui van de stad, vrouwen en mannen komen paarsgewijs op van rechts, lopen vertrouwelijk pratend langs het baken en gaan links af. Even later komt Ballested op als gids voor een gezelschap buitenlandse toeristen met hun vrouwen. Hij is beladen met sjaals en reistassen.

ballested *wijst met de stok omhoog* Sehen Sie, meine Herrschaften... daar boven liegt eine andere hoogte. Die willen wir auch besteigen und so herunter...

Hij gaat verder in het Engels en leidt het gezelschap af naar links. Hilde komt snel omhoog van de helling rechts, blijft staan en kijkt achterom. Even later komt Bolette dezelfde weg omhoog.

bolette Waarom moesten we van Lyngstrand wegrennen, Hilde?

hilde Omdat ik er de pest aan heb zo langzaam de helling op te gaan. Kijk, kijk dan, hoe hij naar boven kruipt.

bolette Ach, je weet toch hoe slecht hij eraan toe is.

hilde Denk je dat het echt ernstig is?

bolette Ja, dat weet ik zeker.

hilde Hij was vanmiddag bij papa. Ik zou graag willen weten wat papa ervan vindt.

bolette Papa zei me dat het een verharding in de longen is... of zoiets. Hij zal niet oud worden, zei papa.

hilde Echt, zei hij dat?! Stel je voor... precies hetzelfde dacht ik ook.

bolette Maar laat hem er in godsnaam niets van merken.

hilde Wat denk je wel? *zachtjes* Kijk eens aan... Hans is omhoog gekrabbeld. Hans... vind je ook niet dat je het hem kunt aanzien dat hij eigenlijk Hans heet?

bolette *fluistert* Ik raad je aan je nu te gedragen!

Lyngstrand komt op van rechts met een parasol in zijn hand.

lyngstrand Ik vraag de dames om excuus dat ik niet zo snel als jullie kan lopen.

hilde Heb je ook nog een parasol meegenomen?

lyngstrand Die is van je moeder. Ze zei dat ik hem als stok moest gebruiken. Want ik had er geen bij me.

bolette Zijn ze nog steeds beneden? Papa en de anderen?

lyngstrand Ja. Je vader is even de lunchroom in gegaan. En de anderen zitten buiten naar de muziek te luisteren. Maar later willen ze ook boven komen, zei je moeder.

hilde *staat erbij en kijkt hem aan* Je bent zeker behoorlijk moe.

lyngstrand Ja, volgens mij ben ik inderdaad een beetje moe. Ik geloof echt dat ik even moet gaan zitten.

Hij gaat op een steen op de voorgrond rechts zitten.

hilde *gaat voor hem staan* Weet je dat er straks bij de muziektent gedanst gaat worden?

lyngstrand Ja, ik hoorde dat ze het daar over hadden.

hilde Dat vind je zeker leuk, dansen?

bolette *die in het heidekruid bloemetjes gaat plukken* Ach Hilde, laat Lars nou uitblazen.

lyngstrand *tegen Hilde* Ja Hilde, ik zou graag willen dansen... als ik het kon.

hilde Heb je het nooit geleerd?

lyngstrand Nee, ook dat niet. Maar dat was het niet wat ik bedoelde. Ik bedoel dat ik het niet kan vanwege mijn borst.

hilde Vanwege die opdoffer, zoals je het noemt.

lyngstrand Ja, daarom.

hilde Voel je je erg rot dat je dat hebt?

lyngstrand Ach nee, dat kan ik ook weer niet zeggen. *glimlacht* Want juist daarom is iedereen zo aardig, vriendelijk en goed tegen mij, geloof ik.

hilde En verder is het ook niet echt ernstig?

lyngstrand Nee, het is absoluut niet ernstig. Zo heb ik het van je vader begrepen.

hilde En het gaat toch ook over als je eenmaal gaat reizen?

lyngstrand Jawel, het gaat over.

bolette *met bloemen* Kijk eens, Lars

Lyngstrand... deze moet je in je knoopsgat steken.

lyngstrand O, hartelijk dank, juffrouw Bolette! Dat is echt heel aardig van je.

hilde *kijkt omlaag naar rechts* Ze komen beneden het pad op.

bolette *kijkt ook omlaag* Als ze maar weten waar ze af moeten slaan. Nee, nu gaan ze de verkeerde kant op.

lyngstrand *staat op* Ik loop wel naar de bocht beneden en roep ze.

hilde Dan moet je behoorlijk hard roepen.

bolette Nee, dat is het niet waard. Dan word je weer moe.

lyngstrand Bergaf gaat het heel vlot.

Hij gaat rechts af.

hilde Bergaf, jawel. *kijkt hem na* Hij huppelt zowaar! En hij staat er niet bij stil dat hij ook weer naar boven moet.

bolette De arme ziel...

hilde Als Lyngstrand je ten huwelijk zou vragen, zou je dan Ja zeggen?

bolette Ben je gek geworden?

hilde O, ik bedoel natuurlijk, als hij die opdoffer niet had gehad. En als hij niet gauw dood zou gaan. Zou je dan Ja zeggen?

bolette Het lijkt me beter dat jij met hem trouwt.

hilde Van z'n lang zal ze leven niet. Hij heeft geen cent. Zelfs niet genoeg om van te leven.

bolette Waarom trek je dan zo veel met hem op?

hilde Ach, dat doe ik vanwege die toestand op zijn borst.

bolette Ik heb er niets van gemerkt dat je daarom medelijden met hem hebt.

hilde Dat heb ik ook niet. Maar ik vind het zo spannend.

bolette Wat?

hilde Naar hem te kijken en hem te laten vertellen dat het niet ernstig is. En dat hij naar het buitenland wil en kunstenaar wil worden. Daar gelooft hij vast in en hij is er zielsgelukkig over. Desondanks zal er niets van komen. Nooit en te nimmer. Want hij heeft niet zo lang te leven. Ik vind het zo spannend me dat voor te stellen.

bolette Spannend?!

hilde Ja, juist dat vind ik spannend. Ik schaam me er niet voor dat toe te geven.

bolette Foei Hilde, je bent echt walgelijk!

hilde Dat wil ik ook zijn. Ondanks alles! *kijkt omlaag* Eindelijk! Arnholm vind dat geklim helemaal niet leuk. *draait zich om* Zeg, trouwens... weet je wat ik vanmiddag bij rector Arnholm heb gezien?

bolette Wat dan?

hilde Stel je voor... zijn haar begint uit te vallen... hier midden op zijn hoofd.

bolette Ach, onzin! Dat is beslist niet waar.

hilde Jawel. En hij heeft rimpels bij beide ogen. Mijn god, Bolette, dat je zo verliefd op hem was toen hij je leraar was!

bolette Ja, snap jij dat? Ik kan me nog herinneren dat ik bittere tranen huilde, omdat hij zei dat hij Bolette een lelijke naam vond.

hilde Ja, stel je voor! *kijkt weer omlaag* Nee, kijk nou eens! 'De vrouw van de zee' praat met hem. Niet met papa... Het zou me niet verwonderen als die twee een oogje op elkaar hadden.

bolette Je moet je echt schamen, jij. Hoe kun je zoiets over haar zeggen? Nu we zo goed met elkaar kunnen omgaan...

hilde Ja, beslist... hou jezelf maar voor de gek, stomme trut! Ach wat, dat komt nooit goed tussen haar en ons. Want zij past totaal niet bij ons. En wij ook niet bij haar. God weet waarom papa haar in huis moest slepen! Het zou me niet verwonderen als ze op een goeie dag hier onder onze neus gek zou worden.

bolette Gek worden?! Hoe kom je daarbij?

hilde Ach, zo raar is dat niet. Haar moeder is ook gek geworden. Ze stierf in een gekkenhuis, dat weet ik.

bolette God weet waar jij niet overal je neus in steekt. Maar ga het niet rondbazuinen. Gedraag je nu... doe papa dat plezier. Luister je, Hilde? *Wangel, Ellida, Arnholm en Lyngstrand komen van rechts omhoog.*

ellida *wijst naar de achtergrond* Daarbuiten ligt ze!

arnholm Juist ja. Het moet die kant op zijn.

ellida Daarbuiten ligt de zee.

bolette *tegen Arnholm* Vindt u het niet mooi hierboven?

arnholm Ik vind het fantastisch. Een prachtig uitzicht.

wangel Je bent vroeger nooit hierboven geweest?

arnholm Nee, nooit. Toentertijd kon je er volgens mij hier nauwelijks doorkomen. Er was niet eens een voetpad.

wangel Er was ook niets aangelegd. Dat hebben we allemaal de laatste jaren gekregen.

bolette Daar op de Loodskop is het uitzicht nog mooier.

wangel Zullen we soms daarheen gaan, Ellida?

ellida *gaat rechts op een steen zitten* Dank je. Ik niet. Maar jullie kunnen wel gaan. Intussen blijf ik hier zitten.

wangel Dan blijf ik bij je. De meisjes kunnen Arnholm de omgeving laten zien.

bolette Heeft u zin met ons mee te gaan, rector Arnholm?

arnholm Ja, heel graag. Is er daarboven ook een pad?

bolette O ja. Een mooi, breed pad.

hilde Het pad is zo breed dat twee mensen makkelijk arm in arm kunnen lopen.

arnholm *schertsend* Je meent het, juffrouw Hilde! *tegen Bolette* Zullen we proberen of ze gelijk heeft?

bolette *onderdrukt een glimlach* Laten we dat doen.

Ze gaan arm in arm links af.

hilde *tegen Lyngstrand* Zullen wij ook...?

lyngstrand Arm in arm...?

hilde Nou, waarom niet. Wat mij betreft, met alle plezier.

lyngstrand *pakt haar arm en lacht geamuseerd* Dit is echt komisch!

hilde Komisch...?

lyngstrand Het ziet er net uit alsof we verloofd zijn.

hilde Je hebt beslist nog nooit eerder met een dame arm in arm geflaneerd, Lars Lyngstrand.

Ze gaan links af.

wangel *die achter het baken staat* Nu hebben wij een moment voor ons alleen, lieve Ellida...

ellida Ja, kom hier bij me zitten.

wangel *gaat zitten* Hier is het vredig en stil. Nu kunnen we samen een beetje praten.

ellida Waarover?

wangel Over jou. En over onze relatie, Ellida. Ik zie ook wel dat het zo niet verder kan.

ellida Wat, vind je, moet er dan in de plaats komen?

wangel Volledig vertrouwen, liefste. Samenleven als man en vrouw... zoals vroeger.

ellida Ach, als dat zou kunnen! Maar dat is echt onmogelijk!

wangel Ik denk dat ik je begrijp. Door bepaalde opmerkingen die je hier en daar hebt laten vallen.

ellida *heftig* Dat doe je niet! Zeg niet dat je mij begrijpt...!

wangel Toch wel. Je bent eerlijk, Ellida, loyaal...

ellida Ja, dat ben ik.

wangel Elke relatie waarin je je zeker en gelukkig voelt, moet een ongedeelde relatie zijn.

ellida *kijkt hem nerveus aan* Ja, en...?

wangel Jij bent er niet voor geschapen iemands tweede vrouw te zijn.

ellida Hoe kom je daar nou bij?

wangel Dat heeft bij mij vaker als een gegeven de kop opgestoken. Vandaag zag ik het helder voor me. De kinderen met het feest ter nagedachtenis. Je zag in mij een soort medeplichtige. Nou ja... iemands herinneringen kun je niet zomaar wegwissen. De mijne niet in elk geval. Ik ben niet zo.

ellida Dat weet ik. Ach, dat weet ik zo goed.

wangel Desondanks vergis je je. Voor jou is het haast alsof de moeder van mijn kinderen nog in leven is. Alsof ze af en toe onzichtbaar tussen ons in staat. Jij denkt dat mijn hart tussen jou en haar verdeeld is. Die gedachte is de oorzaak van je onrust. Je ziet iets immoreels in onze relatie. Daarom kun je... of wil je niet langer als mijn vrouw met mij leven.

ellida *staat op* Heb jij dat allemaal gezien, Wangel? Dit alles erin gelegd?

wangel Ja, vandaag heb ik eindelijk diep in je binnenste gekeken. Helemaal tot op de bodem.

ellida Tot op de bodem, zeg je. O, geloof dat maar niet.

wangel *staat op* Ik weet heel goed dat er nog meer is, mijn liefste Ellida.

ellida *angstig* Je weet dat er meer is?

wangel Ja. Dat je niet tegen deze omgeving kunt. De bergen drukken op je gemoed. Het is hier voor jou niet licht genoeg. De hemel om je heen niet weids genoeg. Geen kracht en massa in de atmosfeer.

ellida Daar heb je helemaal gelijk in. Dag en nacht, zomer en winter drukt het op me... de heimwee die me naar de zee trekt.

wangel Dat weet ik ook wel, lieve Ellida. *legt zijn hand op haar hoofd* En daarom moet het arme, zieke kind terug naar haar eigen huis.

ellida Wat bedoel je daarmee?

wangel Heel eenvoudig. We gaan verhuizen.

ellida Verhuizen!

wangel Ja, naar een plek aan zee... een plek waar je je overeenkomstig je gemoed echt thuis kunt voelen.

ellida Ach, liefste, laat dat idee varen! Dat is echt onmogelijk. Jij kunt behalve hier nergens ter wereld gelukkig leven.

wangel Het is zoals het is. Bovendien... geloof jij dat ik hier gelukkig kan leven... zonder jou?

ellida Maar ik ben er toch? En ik blijf hier. Je hebt mij toch?

wangel Heb ik jou, Ellida?

ellida Ach, praat niet over weggaan. Hier heb je alles waar je voor leeft. Je ziel, je hele levenswerk ligt uitgerekend hier.

wangel Het is zoals het is, zei ik. We gaan verhuizen. Verhuizen naar een andere plek. Dat staat onherroepelijk vast, liefste Ellida.

ellida Wat denk je dat we erbij zullen winnen?

wangel Je zult je gezondheid en je gemoedsrust terugwinnen.

ellida Dat zal nauwelijks gebeuren. En jij dan! Denk ook aan jezelf. Wat wil jij erbij winnen?

wangel Ik wil jou terugwinnen, liefste.

ellida Maar dat kun je niet! Nee, dat kun je niet, Fredrik! Dat is juist het afschuwelijke... het krankzinnige om dat te denken.

wangel Het komt erop aan dat we het proberen. Als je hier met zulke gedachten rondloopt, is er inderdaad geen andere redding voor je dan... weg te gaan. Hoe eerder hoe beter. Het staat nu eenmaal onherroepelijk vast, hoor je.

ellida Nee! In hemelsnaam, dan vertel ik het je liever allemaal meteen. Op de man af.

wangel Ja... doe dat!

ellida Want je zult niet om mijnentwil ongelukkig worden. Vooral als het ons niet verder helpt.

wangel Je hebt me je woord gegeven dat je me alles zult vertellen... op de man af.

ellida Ik vertel het je zo goed als ik kan. En zoals ik het meen te weten...
Kom bij me zitten.

Ze gaan op de stenen zitten.

wangel Nou, Ellida? Dus...?

ellida Op de dag dat je naar Skjoldviken kwam en me vroeg je vrouw te zijn... toen heb je zo open en eerlijk over je eerste huwelijk gesproken. Dat was zo'n gelukkig huwelijk geweest, zei je.

wangel Dat was het ook.

ellida Ja, dat geloof ik zeker, liefste. Het is niet daarom dat ik het er nu over heb. Ik wil je er alleen maar aan herinneren dat ik van mijn kant oprecht tegen jou was. Ik vertelde je openhartig dat ik eenmaal in mijn leven van iemand anders had gehouden. Dat het tussen ons... tot een soort verloving was gekomen.

wangel Een soort...?

ellida Ja, iets dergelijks. Het was echter van heel korte duur. Hij vertrok. En later maakte ik er een eind aan. Dat heb ik je allemaal verteld.

wangel Maar waarom raket je dat nu op, liefste? In feite gaat mij dat toch niets aan. En ik heb je ook nooit gevraagd wie het was.

ellida Nee, dat heb je niet. Je bent altijd zo attent naar mij geweest.

wangel *glimlacht* Ach, in dit geval... Ik kan zo ongeveer de naam zelf wel bedenken. Daar in Skjoldviken en omgeving waren er niet veel uit wie je kon kiezen. Of, juister gezegd, het was er misschien maar eentje...

ellida Je denkt zeker dat het... Arnholm was.

wangel Ja, was hij het soms niet...?

ellida Nee.

wangel Hij niet? Dat gaat mijn verstand te boven.

ellida Kun je je niet herinneren dat laat in de herfst een groot schip met averij in Skjoldviken aankwam?

wangel Ja, dat kan ik me goed herinneren.

En op een ochtend werd de kapitein vermoord in zijn kajuit gevonden. Ik was er zelf bij om autopsie op het lijk te verrichten.

ellida Ja, dat weet ik.

wangel Het was waarschijnlijk de tweede stuurman die hem had vermoord.
ellida Je hebt het recht niet dat te beweren. Want het is nooit aan het licht gekomen.

wangel Desalniettemin was er geen twijfel mogelijk. Waarom is hij anders weggegaan om zich te verdrinken?

ellida Hij heeft zich niet verdronken. Hij is met een boot naar de noordfjorden vertrokken.

wangel *stomverbaasd* Hoe weet jij dat?

ellida *moet zichzelf dwingen* Ja... het was de tweede stuurman met wie ik... verloofd was.

wangel *springt overeind* Wat vertel je me nou! Hoe is dat nou mogelijk?!

ellida Ja... zo is het. Hij was het.

wangel Maar in godsnaam, Ellida...! Hoe kon je zoiets doen! Je met zo'n iemand verloven! Met een wildvreemde! Hoe heette hij?

ellida Toen noemde hij zich Friman. Later, in zijn brieven, ondertekende hij met Alfred Johnston.

wangel En waar kwam hij vandaan?

ellida Uit het noorden uit Finnmark, zei hij. Hij was overigens in Finland geboren. Was als kind hierheen gekomen... met zijn vader, geloof ik.

wangel Dus een Fin, een Kven.

ellida Ja, zo worden ze genoemd.

wangel Wat weet je nog meer van hem?

ellida Alleen dat-ie op vroege leeftijd naar zee is gegaan. En dat hij verre reizen heeft gemaakt.

wangel Verder helemaal niets?

ellida Nee. We zijn er nooit aan toe gekomen het daarover te hebben.

wangel Waar hadden jullie het dan over?

ellida We praatten meestal over de zee.

wangel O...! Over de zee dus?

ellida Over stormen en stilte. Over de duistere nachten op zee. Over de zee op glinsterende, zonovergoten dagen spraken we ook. Maar meestal hadden we het over walvissen, dolfijnen en zeehonden, die in de middagwarmte gewoonlijk op de riffen liggen. En we hadden het over de meeuwen en arenden en alle andere zeevogels, weet je. Stel je eens voor... is het niet vreemd... als we over zulk soort dingen praatten dan leek het alsof zowel de zeedieren en de zeevogels met hem verwant waren.

wangel En jij...?

ellida Ik voelde me haast alsof ik ook met ze allemaal verwant was.

wangel Ja, ja... En toen heb je je met hem verloofd?

ellida Ja. Hij zei dat ik het moest doen.

wangel Moest? Had je dan geen eigen wil?

ellida Niet als hij in de buurt was. Ach... achteraf komt het me allemaal zo ongelooflijk voor.

wangel Zag je hem vaak?

ellida Nee, niet zo vaak. Op een dag was hij bij ons om de vuurtoren te zien. Daardoor maakte ik kennis met hem. En daarna troffen we elkaar zo nu en dan. Maar toen kwam die geschiedenis met de kapitein ertussen. En toen moest hij weg.

wangel Vertel me meer daarover!

ellida Het was 's ochtends in alle vroegte... ik kreeg een briefje van hem. En daarin stond dat ik op Bratthammer moest komen... je weet wel, die landtong tussen de vuurtoren en Skjoldviken.

wangel Jazeker... ik ken het daar goed.

ellida Ik moest meteen daarheen komen, schreef hij, want hij wilde met me praten.

wangel En je bent gegaan?

ellida Ja. Ik kon niet anders. Nou, en toen vertelde hij me dat hij 's nachts de kapitein had neergestoken.

wangel Dat zei hij dus zelf! Ronduit!

ellida Ja. Maar hij had alleen maar gedaan wat volkomen terecht was, zei hij.

wangel Volkomen terecht? Waarom had hij hem dan neergestoken?

ellida Daar wilde hij het niet over hebben. Hij zei dat dat niet voor mijn oren bestemd was.

wangel En jij geloofde hem puur en alleen op zijn woord?

ellida Ja. Iets anders kwam niet bij me op. Nou ja, hij moest sowieso weg.

Maar net voordat hij me vaarwel wilde zeggen... Nee, je kunt je niet voorstellen wat hij als afscheid verzon.

wangel Nou? Vertel.

ellida Hij haalde een sleutelhanger uit zijn zak en nam van zijn vinger een ring die hij gewoonlijk droeg. Hij haalde ook een kleine ring van mijn vinger. Die twee ringen deed hij allebei aan de sleutelhanger. En toen zei hij dat we met de zee moesten trouwen.

wangel Trouwen...?

ellida Ja, zo zei hij het. En toen wierp hij de sleutelhanger met de ringen uit alle macht, zo ver als hij kon, in zee.

wangel En jij, Ellida? Jij liet het hem doen?

ellida Ja, stel je voor... toen vond ik dat alles zo en niet anders moest zijn...

Maar godzijdank... toen is hij vertrokken!

wangel En toen hij goed en wel weg was...?

ellida O, je kunt je voorstellen dat ik meteen weer tot bezinning kwam. Tot het inzicht kwam hoe krankzinnig en absurd het allemaal was geweest.

wangel Maar je had het net over brieven. Je hebt sindsdien dus toch wat van hem gehoord?

ellida Ja. Eerst kreeg ik een paar regels vanuit Archangelsk. Hij schreef alleen maar dat hij naar Amerika wou. En vervolgens liet hij weten waarheen ik terug kon schrijven.

wangel Heb je dat ook gedaan?

ellida Meteen. Ik schreef natuurlijk dat alles tussen ons voorbij was. En dat hij mij uit zijn gedachten moest zetten, net zoals ik nooit meer aan hem herinnerd wilde worden.

wangel Desondanks heeft hij toch weer geschreven?

ellida Ja, hij schreef weer.

wangel En wat was zijn antwoord op wat jij hem had laten weten?

ellida Geen woord erover. Het was alsof ik eenvoudigweg niet met hem had gebroken. Hij schreef heel weloverwogen dat ik op hem moest wachten. Zodra hij in staat was mij te ontvangen, liet hij me weten. Dan moest ik meteen komen.

wangel Dus hij wilde je niet laten gaan?

ellida Nee. Toen heb ik teruggeschreven. Bijna elk woord hetzelfde als de eerste keer. Of vastbeslotener.

wangel En toen gaf hij toe?

ellida Ach nee, denk dat maar niet. Hij schreef net zo beheerst als eerst. Geen woord erover dat ik met hem had gebroken. Toen zag ik in dat het zinloos was. En daarom heb ik hem nooit meer geschreven.

wangel En ook nooit meer van hem gehoord?

ellida Jawel, ik heb daarna drie brieven gekregen. Een keer schreef hij me vanuit Californië, een andere keer vanuit China. De laatste brief die ik van hem kreeg kwam uit Australië. Toen schreef hij dat hij naar de goudmijnen wilde gaan. Maar sindsdien heeft hij nooit meer iets van zich laten horen.

wangel Die man heeft een uitzonderlijke macht over je gehad, Ellida.

ellida Ach ja. Die vreselijke man!

wangel Daar moet je niet meer aan denken. Nooit meer! Dat moet je me beloven, mijn liefste Ellida! Nu gaan we een andere kuur voor je proberen. Een frissere lucht dan hier aan de fjord. De van zout zwangere, zuiverende zeelucht. Hè! Wat zeg je daarop?

ellida Ach, praat niet daarover! Daar moet je niet aan denken! Daar ben ik niet mee geholpen. Ik voel het maar al te goed... Die last zal ik daar ook niet kwijtraken.

wangel Wat voor last? Liefste... wat bedoel je daar eigenlijk mee?

ellida Het vreselijke, bedoel ik. Die onbegrijpelijke macht over mijn gemoed...

wangel Maar je bent die last toch kwijt. Al heel lang. Sinds je met hem hebt gebroken. Dat is toch allang voorbij.

ellida *springt overeind* Nee, dat is het nou net niet!

wangel Niet voorbij?

ellida Nee, Fredrik... het is niet voorbij! En ik ben bang dat het nooit voorbij zal zijn. Nooit van mijn leven!

wangel *met verstikte stem* Wil je daarmee zeggen dat je diep in je binnenste die vreemde man niet kunt vergeten?

ellida Ik was hem vergeten. Maar toen opeens was hij er op de een of andere manier weer.

wangel Hoe lang is dat geleden?

ellida Nu ongeveer drie jaar geleden. Of een beetje langer... Toen ik in verwachting was.

wangel Ah, toen dus! Ja, Ellida... nu begin ik heel veel dingen te begrijpen.

ellida Je vergist je, liefste! Wat mij is overkomen... o, ik geloof dat het nooit van z'n leven begrepen zal worden.

wangel *kijkt haar pijnlijk getroffen aan* Denk je eens in... dat je drie volle jaren hier hebt rondgelopen terwijl je van een ander hield. Van een ander! Niet van mij... maar van een ander!

ellida Je vergist je absoluut. Ik hou van niemand anders dan van jou.

wangel *gedempt* Waarom heb je dan die hele tijd geweigerd als mijn vrouw met mij te leven?

ellida Vanwege de dreiging die van die vreemdeling uitgaat.

wangel Dreiging...?

ellida Ja, dreiging. Zo'n afschuwelijke dreiging die volgens mij alleen de zee kan hebben. Want, Fredrik...

De jongelui uit de stad komen van links terug, groeten en gaan rechts af. Met hen mee komen Arnholm, Bolette, Hilde en Lyngstrand.

bolette *terwijl ze voorbijlopen* Nee, zijn jullie nog steeds hier boven?

ellida Ja, het is zo koel en mooi hierboven op de heuvel.

arnholm Wij gaan naar beneden om te dansen.

wangel Mooi, mooi. Wij gaan ook gauw naar beneden.

hilde Tot straks dan.

ellida Lyngstrand, jongeman... blijf nog even.

*Lyngstrand blijft staan. Arnholm, Bolette en Hilde gaan rechts af.
tegen Lyngstrand* Wil je ook gaan dansen?

lyngstrand Nee, mevrouw, ik ben bang van niet.

ellida Nee, je kunt beter voorzichtig zijn. Met je borst... Je bent nog steeds niet echt hersteld.

lyngstrand Niet helemaal, nee.

ellida *ietwat aarzelend* Hoe lang is het nu geleden dat je die tocht ondernam...?

lyngstrand Toen ik die opdoffer kreeg?

ellida Ja, de zeereis waar je vanochtend over vertelde.

lyngstrand Ja, zo ongeveer... Wacht even. Ja, dat is nu goed en wel drie jaar geleden.

ellida Drie jaar dus.

lyngstrand Misschien wat langer. We vertrokken in februari vanuit Amerika. En de schipbreuk was in maart. Het waren de stormen van de equinox waar we in terechtkwamen.

ellida *kijkt Wangel aan* Dus rond die tijd was het...

wangel Maar, mijn lieve...?

ellida Nou, laat je niet ophouden, jongeman. Ga maar. Maar niet dansen.

lyngstrand Nee, alleen kijken.

Hij gaat rechts af.

wangel Lieve Ellida... waarom hoorde je hem uit over die zeereis?

ellida Johnston is aan boord geweest. Daar ben ik van overtuigd.

wangel Waar leid je dat uit af?

ellida *zonder antwoord te geven* Hij is aan boord te weten gekomen dat ik met een ander was getrouwd. Terwijl hij weg was. En toen... op hetzelfde moment overviel het mij!

wangel Die dreiging?

ellida Ja. Plotseling zie ik hem in levende lijve voor me. Of eigenlijk meer en profiel. Hij kijkt me niet aan. Hij is er gewoon.

wangel Hoe ziet hij eruit?

ellida Precies zoals ik hem de laatste keer zag.

wangel Tien jaar geleden?

ellida Ja. Daar op Bratthammer. Het allerduidelijkst zie ik zijn broche met een grote, blauwwitte parel. Die parel lijkt op een dood vissenoog. En op de een andere manier staart het me zo aan.

wangel In godsnaam...! Je bent er erger aan toe dan ik dacht. Er erger aan toe dan je zelf beseft, Ellida.

ellida Ja, ja... help me als je kunt! Want ik voel dat het me steeds verder insnoert.

wangel En in zo'n toestand loop je nu al drie jaar rond. Je draagt dit verborgen lijden met je mee zonder mij erin te kennen.

ellida Maar dat kon ik toch ook niet! Niet tot op het moment dat het nodig was... voor jouw eigen bestwil. Als ik je dit allemaal had moeten toevertrouwen... dan had ik je ook moeten toevertrouwen... wat onbespreekbaar moet blijven.

wangel Wat onbespreekbaar...?

ellida *met een afwerend gebaar* Nee, nee, nee! Vraag het me niet! Slechts één ding nog. En dan niets meer... Fredrik... hoe moeten we het doorgronden... het raadsel met de ogen van het kind...?

wangel Mijn liefste, allerliefste Ellida, ik verzeker je dat het alleen maar inbeelding van je was. Het kind had precies dezelfde ogen als alle andere, normale kinderen.

ellida Nee, dat had het niet! Dat je het niet zag! De ogen van het kind wisselden van kleur net zoals de zee. Als de fjord kalm was en de zon scheen, zagen die ogen er net zo uit. En bij stormachtig weer stonden die ogen ook op storm... O, ik zag het, ook al zag jij het niet.

wangel *toegevend* Hm... misschien was het zo. Maar zelfs als het zo was? Wat dan?

ellida *zachtjes en dichterbij hem* Ik heb zulke ogen eerder gezien.

wangel Wanneer? En waar...?

ellida Daar op Bratthammer. Tien jaar geleden.

wangel *wijkt een stap achteruit* Wat bedoel je...?

ellida *fluistert bevend* Het kind had de ogen van de vreemdeling.

wangel *schreeuwt onwillekeurig* Ellida...!

ellida *slaat van ellende haar handen boven haar hoofd ineen* Nu begrijp je
waarom ik niet meer als je vrouw met jou wil leven... niet meer mag leven!
Ze wendt zich snel af en vlucht over de heuvel rechts af.
wangel *rent achter haar aan en roept* Ellida... Ellida...! Mijn arme,
ongelukkige Ellida!

derde bedrijf

Een afgelegen gedeelte van dokters Wangels tuin. De plek is klam, zompig en overschaduwd door grote, oude bomen. Rechts is de rand van een beschimmelde vijver te zien. Een lage, open omheining scheidt de tuin van het voetpad en de fjord op de achtergrond. Helemaal op de achtergrond de bergketen en de bergtoppen aan de andere kant van de fjord. Het is een late namiddag, het loopt tegen de avond.

Bolette zit op een stenen bank te naaien. Op de bank liggen een paar boeken en een naaimand. Hilde en Lyngstrand, beiden met vistuig, lopen langs de rand van de vijver.

hilde *geeft Lyngstrand een teken* Blijf staan! Ik zie een grote.

lyngstrand *kijkt die kant op* Waar is-ie dan?

hilde *wijst* Zie je hem niet... daar beneden. En daar! Tjezus, daar nog eentje!

kijkt tussen de bomen door Hè... nu komt hij eraan en jaagt ze voor ons weg!

bolette Wie komt eraan?

hilde Jouw leraar, mevrouwtje!

bolette Mijn leraar...?

hilde Ja, de mijne is-ie goddank nooit geweest.

Rector Arnholm komt op van rechts, tussen de bomen door.

arnholm Zitten er vissen in de vijver?

hilde Ja, een paar ontzettend oude karpers.

arnholm Hè, zijn die oude karpers nog steeds in leven?

hilde Ze zijn taai. Maar nu moeten we er een paar te pakken zien te krijgen.

arnholm Je kunt het beter in de fjord proberen.

lyngstrand Nee, de vijver... die is op de een of andere manier geheimzinniger.

hilde Ja, hier is het spannender... Bent u in zee geweest?

arnholm Ja, zo-even. Ik kom net uit de badkoets.

hilde U bent zeker dicht bij het strand gebleven?

arnholm Ja, ik ben geen al te beste zwemmer.

hilde Kunt u op uw rug zwemmen?

arnholm Nee.

hilde Ik wel. *tegen Lyngstrand* Laten we het eens aan de andere kant proberen.

Ze gaan langs de vijver rechts af.

arnholm *gaat dichter naar Bolette toe* Zit je hier alleen, Bolette?

bolette Ach ja, meestal.

arnholm Is je moeder niet beneden in de tuin?

bolette Nee, ze is zeker met papa gaan wandelen.

arnholm Hoe gaat het met haar vanmiddag?

bolette Ik weet het niet echt. Ik ben vergeten het te vragen.

arnholm Wat zijn het voor boeken die je daar hebt?

bolette O, die ene gaat over botanie en de andere over geografie.

arnholm Lees je graag zulk soort boeken?

bolette Ja, als ik er de tijd voor heb... Maar ik moet in de eerste plaats voor het huishouden zorgen.

arnholm Helpt je moeder... je stiefmoeder... je niet daarmee?

bolette Nee, dat is mijn afdeling. Het was mijn taak in de twee jaar dat papa alleen was. Daarna is het ook zo gebleven.

arnholm Maar je houdt dus nog steeds veel van lezen?

bolette Ja, ik lees wat ik aan nuttige boeken te pakken kan krijgen. Je wilt toch graag wat van de wereld weten. Want we leven hier toch geïsoleerd van alles wat er gebeurt. Nou ja, zo goed als...

arnholm Zeg zoiets toch niet, Bolette.

bolette Ach, ik vind dat we niet zo heel anders leven dan de karpers daar in de vijver. De fjord hebben ze vlak bij de hand, waar de grote, wilde visscholen in en uit zwermen. Maar daarvan hebben de arme, tamme huisvissen geen weet. Ze mogen er nooit bij zijn.

arnholm Ik geloof niet dat het ze goed zou vergaan, als ze daar los worden gelaten.

bolette Het zou hun weinig uitmaken, volgens mij.

arnholm Je kunt trouwens niet zeggen dat je hier echt geïsoleerd bent. In elk geval niet in de zomer. Het is hier tegenwoordig min of meer een trefpunt voor mensen van over de hele wereld. Een knooppunt haast... zo en passant.

bolette *glimlacht* Ach ja, het is makkelijk ons belachelijk te maken als je zelf hier zo en passant bent.

arnholm Belachelijk maken...? Hoe kom je daarbij?

bolette Die onzin over een trefpunt, een knooppunt voor de hele wereld is iets wat u het volk in de stad heeft horen zeggen. Daar bezigen ze zulk soort taal.

arnholm Ja, dat heb ik gemerkt, eerlijk gezegd.

bolette Maar in wezen is er geen woord van waar. Niet voor ons die hier altijd wonen. Wat levert het ons op dat de grote, vreemde wereld hier voorbij trekt om de middernachtzon te zien? Zelf hebben we er part noch deel aan. Wij krijgen de middernachtzon niet te zien. Nee, wij moeten braaf ons leven in onze karpervijver leven.

arnholm *gaat naast haar zitten* Vertel eens, Bolette... is er iets, ik bedoel... iets bepaalds, waar je hier naar verlangt?

bolette Ach ja, misschien.

arnholm Wat is het? Waar verlang je dan naar?

bolette Het liefst van alles wil ik weg.

arnholm Dat op de allereerste plaats?

bolette Ja. En ik wil meer leren. Meer over van alles weten.

arnholm Toentertijd, toen ik je privéles gaf, zei je vader vaak dat jij van hem verder mocht studeren.

bolette Ach ja, arme papa... hij zegt zo veel. Maar als puntje bij paaltje komt, dan... Dat is niet echt een fraai trekje van papa.

arnholm Helaas niet, nee, daar heb je gelijk in. Maar heb je er ooit met hem over gesproken? Echt serieus?

bolette Nee, dat heb ik eigenlijk nooit gedaan.

arnholm Dat moet je toch eens doen, weet je. Voor het te laat is, Bolette. Waarom doe je dat niet?

bolette Omdat het ook van mij niet zo'n fraai trekje is, denk ik. Dat heb ik zeker van papa geërfd.

arnholm Ik vraag me af of je jezelf daarmee geen onrecht aandoet?

bolette Nee, helaas niet. Papa heeft ook zo weinig tijd om aan mij en mijn toekomst te denken. En hij heeft er ook niet zo'n zin in. Zoiets gaat hij het liefst uit de weg, als het enigszins kan. Want hij is helemaal door Ellida in beslag genomen...

arnholm Door wie...? Hoezo...?

bolette Ik bedoel, hij en mijn stiefmoeder... *onderbreekt zichzelf* Vader en moeder hebben aan zichzelf genoeg, begrijpt u.

arnholm Des te beter dat je probeert weg te gaan.

bolette Ja, maar ik denk dat ik daar ook het recht niet toe heb. Het recht om papa in de steek te laten.

arnholm Maar ooit zul je het toch moeten, Bolette. Daarom vind ik dat je hoe eerder hoe liever...

bolette Ja, wellicht is er geen andere mogelijkheid. Ik moet toch ook aan mezelf denken. Proberen een baan te krijgen. Als papa ooit komt te overlijden, heb ik niemand om me aan vast te houden... Maar arme papa... ik ben zo bang hem achter te laten.

arnholm Bang...?

bolette Ja, wat zal er van hem worden?

arnholm Mijn god, en je stiefmoeder dan? Zij blijft toch bij hem.

bolette Ja, dat wel, maar zij is absoluut niet geschikt voor alles wat mijn moeder zo goed in de vingers had. Er is zo veel wat die daar niet ziet. Of wat ze misschien niet wil zien... of wat haar niet kan schelen. Ik weet niet welk van de drie het is.

arnholm Hm... ik denk dat ik weet waar je op doelt.

bolette Arme papa... in sommige dingen is hij zo zwak. Dat heeft u misschien zelf gemerkt. Hij heeft ook niet genoeg werk om de tijd te vullen. Bovendien is zij echt niet in staat hem tot steun te zijn... Dat is overigens ten dele zijn eigen schuld.

arnholm Hoe bedoel je?

bolette Ach, papa wil altijd zo graag blije gezichten om zich heen zien. In huis moet het vrolijk zijn en moet de zon schijnen, zegt hij. Daarom ben ik bang dat hij haar vaak een medicijn geeft dat op den duur absoluut niet goed voor haar is.

arnholm Denk je dat echt?

bolette Ja, ik kan me van dat idee niet losmaken. Want af en toe is ze zo vreemd. *heftig* Het is oneerlijk dat ik eeuwig hier thuis moet blijven! In feite heeft papa er helemaal geen baat bij. En tegenover mezelf heb ik toch ook plichten, vind ik.

arnholm Weet je, Bolette... we moeten er eens uitvoeriger over praten.

bolette Ach, wat heeft dat voor zin? Volgens mij ben ik ertoe veroordeeld hier bij de karpervijver te blijven.

arnholm Absoluut niet. Dat ligt helemaal aan jezelf.

bolette *gretig* Vindt u dat?

arnholm Ja, dat geloof ik. Je hebt het helemaal zelf in de hand.

bolette O, kon ik maar... Wilt u soms bij papa voor mij een goed woordje doen?

arnholm Dat zal ik doen. Maar allereerst wil ik openhartig en zonder voorbehoud met jou praten, Bolette. *kijkt naar links* Sst! Laat niets merken. We komen er later op terug.

Ellida komt op van links. Ze draagt geen hoed en heeft alleen een grote sjaal over haar hoofd en schouders geworpen.

ellida *nerveus, opgewonden* Hier is het goed! Hier is het zalig!

arnholm *staat op* Heeft u een wandeling gemaakt?

ellida Ja, een lange, lange, heerlijke wandeling in de heuvels met Fredrik. En nu willen we gaan zeilen.

bolette Wil je niet zitten?

ellida Nee, dank je. Niet zitten.

bolette *maakt ruimte op de bank* Er is plaats genoeg.

ellida *loopt rond* Nee, nee, nee. Niet zitten. Niet zitten.

arnholm Die wandeling heeft u beslist goed gedaan. U ziet er zo opgewekt uit.

ellida O, ik voel me fantastisch! Ik voel me zo onbeschrijflijk gelukkig! Zo zeker! Zo zeker... *kijkt naar links* Wat is dat voor een groot schip dat eraan komt?

bolette *staat op en kijkt* Dat moet het grote Engelse schip zijn.

arnholm Het legt bij de tuiboel aan. Stopt hij hier gewoonlijk?

bolette Een halfuur maar. Hij gaat verder de fjord in.

ellida En dan er weer uit... morgen. De weidse, open zee op. Verder de zee op. Het idee... mee te varen! Als dat zou kunnen! Als dat gewoon zou kunnen!

arnholm Heeft u nooit een grote zeereis gemaakt, mevrouw Wangel?

ellida Nooit van mijn leven. Alleen kleine tochtjes hier in de fjorden.

bolette *met een zucht* Ach ja, wij moeten ons met het vasteland tevreden stellen.

arnholm Daar horen we toch ook eigenlijk thuis.

ellida Dat geloof ik nou juist niet.

arnholm Niet op het vasteland?

ellida Nee, ik geloof van niet. Ik geloof dat als de mensen van begin af aan eraan gewend waren op zee te leven – in zee misschien – we volmaakter dan nu zouden zijn geweest. Zowel beter, maar ook gelukkiger.

arnholm Gelooft u dat serieus?

ellida Ja, ik vraag me af of we het zouden willen. Ik heb het er vaak met Fredrik over gehad...

arnholm En wat zei hij?

ellida Hij was van mening dat het niet onmogelijk was.

arnholm *schertsend* Akkoord. Maar wat gebeurd is, is gebeurd. We hebben dus voorgoed de verkeerde weg ingeslagen en zijn landdieren in plaats van zeedieren geworden. In elk geval is het nu echt te laat om de fout recht te zetten.

ellida Ja, dat is een trieste waarheid. En ik denk dat de mensen het zelf vaag beseffen. Het met zich meedragen als een verborgen leed, een verborgen verdriet. Geloof me... dat is de voornaamste reden van de zwaarmoedigheid van de mens. Jawel, neem dat maar van mij aan.

arnholm Maar, beste mevrouw Wangel... ik heb niet de indruk dat de mensen zo ontzettend zwaarmoedig zijn. Integendeel, de meeste mensen leven een kalm, vrolijk en gelukkig leven.

ellida Ach nee, dat is echt niet zo. Die vrolijkheid... kun je vergelijken met onze vrolijkheid op een lange, heldere zomerdag. Onbewust is men het besef van de komende duisternis indachtig. En dat besef werpt een schaduw over de vrolijkheid van de mens... zoals de overdrijvende wolken hun schaduw over de fjord werpen. Die zo blank en blauw erbij ligt. En dan opeens...

bolette Je moet je niet met zulke trieste gedachten afgeven. Net was je nog zo blij en opgewekt...

ellida Ja, ja, dat was ik ook. Ach, dit alles... het is zo dom van me. *kijkt onrustig om zich heen* Kwam Fredrik nou maar. Hij heeft het me zo vast beloofd. En nou komt-ie niet. Hij is het zeker vergeten. Ach, rector Arnholm, wilt u niet eens kijken of u hem kunt vinden.

arnholm Met alle plezier.

ellida Zeg hem dat-ie meteen moet komen. Want ik kan hem niet zien...

arnholm Hem niet zien...?

ellida Ach, u snapt dat niet. Als hij er niet daadwerkelijk is, kan ik me niet meer voor de geest halen hoe hij eruit ziet. Dan is het alsof ik hem echt heb verloren... Dat doet zo vreselijk pijn. Gaat u nu toch!

Ze loopt om de vijver heen.

bolette *tegen Arnholm* Ik ga met u mee. U weet niet hoe of waar...

arnholm Ach... het zal wel...

bolette *halffluid* Nee, nee, ik maak me zorgen. Ik ben bang dat hij aan boord van het schip is.

arnholm Hoezo, bang?

bolette Hij gaat meestal kijken of er bekenden zijn. En aan boord is een restauratie...

arnholm O zo! Kom dan mee.

Bolette en hij gaan links af. Ellida staat een tijdje naar de vijver te staren. Af en toe praat ze in afgebroken zinnen zachtjes in zichzelf. Verderop op het voetpad achter de omheining komt van links een vreemdeling op in reiskledij. Zijn rode haar en baard zijn onverzorgd. Op zijn hoofd heeft hij een Schotse muts en over zijn schouder een tas aan een riem.

de vreemdeling *loopt langzaam langs de omheining en spiedt de tuin in Als zijn oog op Ellida valt, blijft hij staan, kijkt haar intens en onderzoekend aan en zegt met gedempte stem* Een goedenavond, Ellida!

ellida *draait zich om en roept* Ah, liefste... ben je daar eindelijk!

de vreemdeling Ja, eindelijk weer.

ellida *kijkt hem verrast en angstig aan* Wie bent u? Wat heeft u hier te zoeken?

de vreemdeling Dat weet je toch wel.

ellida *overrompeld* Wat heeft dit te betekenen! Hoe durft u mij zo aan te spreken! Naar wie bent u op zoek?

de vreemdeling Naar jou.

ellida *krimpt ineen* Ah...! *staart hem aan, tuimelt achteruit en uit een halfverstikte kreet* Die ogen...! Die ogen...!

de vreemdeling Nou... herken je me eindelijk? Ik herkende je meteen, Ellida.

ellida Die ogen! Kijk me niet zo aan! Ik roep om hulp!

de vreemdeling Sst, sst! Wees niet bang. Ik doe je toch niets.

ellida *houdt haar handen voor haar ogen* Kijk niet zo naar me, zeg ik!

de vreemdeling *leunt met zijn armen op de omheining* Ik ben met het Engelse schip gekomen.

ellida *kijkt schuw naar hem* Wat wil je van mij?

de vreemdeling Ik heb je beloofd zo gauw als ik kon terug te komen...

ellida Ga! Ga weg! Kom nooit... nooit meer hier! Ik heb je toch geschreven dat alles tussen ons voorbij is! Alles! Dat weet je!

de vreemdeling *onverstoorde, zonder erop te antwoorden* Ik zou graag eerder zijn gekomen. Maar ik kon niet. Nu kan het eindelijk wel. En hier ben ik dan, Ellida.

ellida Wat wil je van mij? Wat denk je wel? Waarom ben je hier gekomen?

de vreemdeling Je kunt je wel indenken dat ik ben gekomen om je te halen.

ellida *wijkt ontzet achteruit* Mij halen! Dat ben je van plan?

de vreemdeling Ja, natuurlijk.

ellida Maar je weet toch dat ik getrouwd ben!

de vreemdeling Ja, dat weet ik.

ellida En desondanks...! Desondanks kom je hier om... om... me te halen!

de vreemdeling Dat ben ik wel van plan, ja.

ellida *grijpt naar haar hoofd met beide handen* O, dit is vreselijk...!

Afschuwelijk, afschuwelijk...!

de vreemdeling Wil je soms niet?

ellida *verbijsterd* Kijk me niet zo aan!

de vreemdeling Ik vraag of je het niet wil?

ellida Nee, nee, nee! Ik wil het niet! Nooit van m'n leven! Ik wil het niet, zeg ik! Ik kan niet en wil het niet! *zachter* Ik durf ook niet.

de vreemdeling *klimt over de omheining en komt de tuin in* Zo, Ellida... laat me dan één ding zeggen voor ik wegga.

ellida *wil vluchten, maar kan het niet. Ze staat er als van schrik verlamd bij en steunt op een boomstam bij de vijver* Raak me niet aan! Kom niet dichterbij. Niet dichterbij! Raak me niet aan, zeg ik!

de vreemdeling *zet behoedzaam een paar passen in haar richting* Je hoeft niet zo bang voor me te zijn, Ellida.

ellida *slaat haar handen voor haar ogen* Kijk me niet zo aan!

de vreemdeling Gewoon niet bang zijn. Niet bang zijn.

Dokter Wangel komt door de tuin van links op.

wangel *nog halverwege tussen de bomen* Nou, je hebt behoorlijk lang op me moeten wachten.

ellida *rent op hem af, klampt zich aan zijn arm vast en roept* O, liefste... red me! Red me... als je kunt!

wangel Ellida... wat in godsnaam...?!

ellida Red me, liefste! Zie je hem dan niet? Daar staat hij toch!

wangel *kijkt die kant op* Die man daar? *loopt naar hem toe* Mag ik vragen... wie u bent? En wat hebt u hier in de tuin te zoeken?

de vreemdeling *duidt met een knikje naar Ellida* Ik wil met haar praten.

wangel Zo, zo. Dus u bent het die...? *tegen Ellida* Ik hoorde dat er een vreemde in de tuin was die naar je vroeg.

de vreemdeling Ja, dat was ik.

wangel En wat wilt u van mijn vrouw? *draait zich om* Ken je hem, Ellida?

ellida *zachtjes, handenwringend* O, of ik hem ken. Ja, ja, ja!

wangel *snel* En?

ellida Hij is het, Wangel! Hij is het zelf! Je weet toch...!

wangel Hè? Wat zeg je? *draait zich om* Bent u die Johnston die ooit...?

de vreemdeling Zo... je noemt me nog steeds Johnston. Prima, wat mij betreft. Ik heet overigens niet zo.

wangel Nee?

de vreemdeling Niet meer, nee.

wangel Wat wilt u van mijn vrouw? U weet toch dat de dochter van de vuurtorenwachter al lang getrouwd is. En met wie ze getrouwd is, moet u toch ook weten.

de vreemdeling Dat weet ik al meer dan drie jaar.

ellida *nerveus* Hoe ben je dat te weten gekomen?

de vreemdeling Ik was op de terugweg naar jou. Toen kreeg ik toevallig een oude krant in handen. Een krant uit deze streek. En daarin stond het over de bruiloft.

ellida *kijkt voor zich uit* De bruiloft... Dus dus was het...

de vreemdeling Dat vond ik zo vreemd. Want dat met de ringen... dat was toch ook een bruiloft, Ellida.

ellida *slaat haar handen voor haar gezicht* Ah...!

wangel Hoe durft u?

de vreemdeling Ben je het vergeten?

ellida *voelt zijn blik, heftig* Staar me niet zo aan!

wangel *gaat voor hem staan* U dient zich tot mij te wenden, niet tot haar.

Dus, kort en goed... nu u de omstandigheden kent... wat heeft u dan hier nog te zoeken? Waarom komt u mijn vrouw opzoeken?

de vreemdeling Ik heb Ellida beloofd zo gauw als ik kon te komen.

wangel Ellida...! Alweer!

de vreemdeling En Ellida heeft me vast beloofd te wachten tot ik kwam.

wangel U noemt mijn vrouw bij haar voornaam. Zulk soort vertrouwelijkheden zijn hier bij ons niet gebruikelijk.

de vreemdeling Dat weet ik heel goed. Maar in eerste instantie behoort ze mij toe...

wangel U! Nog steeds...!

ellida *verstopt zich achter Wangel* O! Hij laat me nooit los!

wangel U durft te beweren dat ze u toebehoort!

de vreemdeling Heeft ze u niet van de twee ringen verteld? Mijn ring en die van Ellida?

wangel Jawel, maar wat dan nog? Ze heeft later met u gebroken. U heeft haar brieven gekregen. U weet het dus zelf.

de vreemdeling Zowel Ellida als ik waren het erover eens dat datgene met de ringen het gezag en de geldigheid van een huwelijk had.

ellida Maar ik wil niet, hoor je! Nooit van mijn leven wil ik nog iets met je te maken hebben! Kijk me niet zo aan! Ik wil het niet, zeg ik je!

wangel U bent geestelijk gestoord als u meent hier te kunnen komen en rechten op dergelijke flauwiteiten baseert.

de vreemdeling Daar heeft u gelijk in. Rechten – in de betekenis die u eraan hecht – heb ik absoluut niet.

wangel Wat wilt u dan nog? U beeldt zich toch niet in dat u haar met geweld van mij af kunt nemen?! Tegen haar eigen wil!

de vreemdeling Nee. Wat voor zin zou dat hebben? Als Ellida met mij mee wil gaan, moet het vrijwillig gebeuren.

ellida *valt verbijsterd uit* Vrijwillig...!

wangel En u denkt...!

ellida *in zichzelf* Vrijwillig...!

wangel U bent krankzinnig. Ga weg! We hebben niets met u te maken.

de vreemdeling *kijkt op zijn horloge* Het is voor mij bijna tijd om weer aan boord te gaan.

Hij komt een stap dichterbij.

Zo, Ellida... ik heb aan mijn deel van de belofte voldaan. *weer dichterbij* Ik heb me aan mijn woord gehouden.

ellida *smekend, wijkt opzij* Raak me niet aan!

de vreemdeling Je hebt tot morgenavond bedenktijd...

wangel Er valt niets te bedenken. Maak dat u wegkomt.

de vreemdeling *nog steeds tegen Ellida* Ik ga met het schip de fjord in.

Morgenavond kom ik terug. Dan kom ik je opzoeken. Je kunt hier in de tuin op me wachten. Want ik wil de zaak het liefst met jou alleen afdoen, snap je.

ellida *zachtjes, beeft* Hoor je dat, liefste?

wangel Kalm maar. Ik steek wel een stokje voor dat bezoek.

de vreemdeling Vaarwel tot dan, Ellida. Morgenavond dus.

ellida *smekend* Nee, nee... kom niet morgenavond! Kom nooit meer!

de vreemdeling En mocht je dan van plan zijn met mij ver op zee mee te gaan...

ellida O, kijk niet zo naar me!

de vreemdeling Ik zeg alleen maar dat je je dan reisvaardig moet houden.

wangel Ga het huis in, Ellida.

ellida Ik kan niet. Help me! Bevrijdt me, liefste!

de vreemdeling Want je moet wel bedenken, dat als je morgen niet met mij meegaat alles afgelopen is.

ellida *kijkt hem bevend aan* Is het dan allemaal afgelopen? Voorgoed?

de vreemdeling *met een knikje* Dan valt er niets meer aan te doen, Ellida. Ik zal hier nooit meer komen. Je zult me nooit meer zien. Ook nooit meer van me horen. Dan ben ik dood voor jou en voorgoed van je weg.

ellida *ademt nerveus* Ah...!

de vreemdeling Denk dus goed na over wat je doet. Vaarwel. *loopt weg en stapt over de omheining, blijft staan en zegt* Dus, Ellida... hou je reisvaardig morgenavond. Want dan kom ik je halen.

Hij loopt langzaam en kalm het voetpad af naar rechts.

ellida *kijkt hem een tijdje na* Vrijwillig, zei hij! Stel je voor... hij zei dat ik vrijwillig met hem mee moest gaan.

wangel Kalm maar. Nu is hij weg. En je zult hem nooit meer te zien krijgen.

ellida Hoe kun je dat zeggen? Morgenavond komt hij weer terug.

wangel Laat hem komen. In elk geval krijgt hij jou niet te zien.

ellida *schudt het hoofd* Ach, liefste, geloof maar niet dat je hem tegen kunt houden.

wangel Jawel, liefste... vertrouw maar op mij.

ellida *peinzend, zonder naar hem te luisteren* Als hij hier is geweest...

morgenavond...? En met het schip is vertrokken, de zee op...?

wangel Ja, wat dan?

ellida Ik vraag me af of hij dan... nooit meer terugkomt?

wangel Lieve Ellida, daar kun je van verzekerd zijn. Wat heeft hij hier nog te zoeken? Nu hij uit jouw mond te horen heeft gekregen dat je niets van hem wilt weten. Daarmee is de zaak afgelopen.

ellida *in zichzelf* Morgen dus. Of nooit.

wangel En mocht hij het in zijn hoofd halen hier weer te komen...

ellida *nerveus* Wat dan...?

wangel Dan staan we in ons recht hem onschadelijk te maken.

ellida O, geloof dat maar niet.

wangel Het is ons recht, zeg ik je! Als je op een andere manier geen rust voor hem kunt vinden, dan zal hij boeten voor de moord op de kapitein.

ellida *heftig* Nee, nee, nee! Dat niet! We weten niets over de moord op de kapitein! Helemaal niets!

wangel Hoezo niets? Hij heeft het zelf tegen je bekend!

ellida Nee, daar komt niets van in! Als je er iets over zegt, dan ontken ik het. Hij wordt niet opgesloten! Hij hoort daarbuiten op volle zee. Daarbuiten hoort hij.

wangel *kijkt haar aan en zegt langzaam* Ach, Ellida... Ellida!

ellida *klampt zich heftig aan hem vast* O, liefste, mijn liefste... bevrijdt me van deze man!

wangel *maakt zich kalm van haar los* Kom! Ga mee!

Lyngstrand en Hilde, beiden met vistuig, komen op van rechts bij de vijver.

lyngstrand *loopt snel op Ellida af* Ach, mevrouw, nu moet ik u toch iets vreemds vertellen!

wangel Wat dan?

lyngstrand Stelt u zich eens voor... we hebben de Amerikaan gezien!

wangel De Amerikaan?

hilde Ja, ik zag hem ook.

lyngstrand Hij liep boven langs de tuin en ging toen aan boord van het grote Engelse schip.

wangel Waar ken je die man van?

lyngstrand Ik heb ooit met hem gevaren. Ik was ervan overtuigd dat hij was verdronken. En nu is hij hier, levend en wel.

wangel Weet je wat meer van hem?

hilde Lars wil een kunstwerk van hem maken.

wangel Ik snap hier geen woord van...

ellida Je zult het later te horen krijgen.

Arnholm en Bolette komen van links op via het voetpad aan de andere kant van de omheining.

bolette *naar degenen in de tuin* Kom hier eens kijken! Het Engelse schip vaart de fjord in.

Een groot schip glijdt op een afstand langs.

lyngstrand *tegen Hilde achter bij de omheining* Vanavond komt hij haar beslist opzoeken.

hilde *roept* De trouweloze zeemansvrouw... ja.

lyngstrand Stel je voor... rond middernacht.

hilde Volgens mij zal dat spannend worden.

ellida *kijkt het schip na* Morgen dus...

wangel En dan nooit meer.

ellida *zachtjes, beeft* Ach, liefste... red me van mezelf!

wangel *kijkt haar bezorgd aan* Ellida! Ik heb het ongemakkelijke gevoel dat... er meer achter steekt.

ellida Iets onweerstaanbaar steekt erachter.

wangel Iets onweerstaanbaars...?

ellida Die man is als de zee.

Ze gaat langzaam peinzend door de tuin links af. Wangel loopt bezorgd naast haar en kijkt haar onderzoekend aan.

vierde bedrijf

De tuinkamer van dokter Wangel. Deuren links en rechts. Op de achtergrond tussen de twee ramen een open glazen deur naar de veranda. Eronder is een gedeelte van de tuin te zien. Links een bank met een tafel. Rechts een piano en verder naar achteren een groot bloemstuk. Midden in de kamer een ronde tafel met stoelen eromheen. Op de tafel een rozenstruik in bloei en andere potplanten eromheen. Het is ochtend.

Bolette is op de banks links aan de tafel bezig met een borduurwerk. Lyngstrand zit op een stoel aan het hoger gelegen deel van de tafel. Beneden in de tuin zit Balested te schilderen. Hilde staat naar zijn werk te kijken.

lyngstrand *met de armen op tafel, kijkt een tijdje zwijgend hoe Bolette werkt*

Dat is zeker ontzettend moeilijk zo'n rand naaien, juffrouw Bolette?

bolette Ach nee, dat valt wel mee. Je moet alleen bij het tellen goed opletten...

lyngstrand Tellen? Moet je ook tellen?

bolette Ja, de steken. Kijk.

lyngstrand Juist, ja! Stel je voor! Het is bijna een soort kunst. Kun je ook tekenen?

bolette Als ik een patroon voor me heb.

lyngstrand Verder niet?

bolette Nee, verder niet.

lyngstrand Dan is het dus niet echt kunst.

bolette Nee, het is eerder... handvaardigheid.

lyngstrand Maar volgens mij zou je misschien kunst kunnen leren.

bolette En als ik daar geen aanleg voor heb?

lyngstrand Desondanks. Als je al je tijd met een echte kunstenaar zou doorbrengen...

bolette Denk je dat ik van hem zou kunnen leren?

lyngstrand Niet leren op de gebruikelijke wijze. Maar volgens mij zou het beetje bij beetje effect hebben. Als een soort wonder, juffrouw Bolette.

bolette Dat zou mooi zijn.

lyngstrand *na een korte pauze* Heb je er al eens over nagedacht...? Ik bedoel... heb je al serieus over het huwelijk nagedacht?

bolette *kijkt hem vluchtig aan* Het huwelijk...? Nee.

lyngstrand Ik wel.

bolette Zo? Heb je dat?

lyngstrand Jawel... ik denk vaak na over zulk soort dingen. Vooral over het huwelijk. En ik heb er ook in heel wat boeken over gelezen. Ik geloof dat je het huwelijk als een soort wonder moet zien. Dat de vrouw langzamerhand verandert en op haar man gaat lijken.

bolette Zijn interesses deelt, bedoel je?

lyngstrand Ja, precies!

bolette En zijn talent dan? En zijn aanleg en vaardigheden?

lyngstrand Hm, ja... ik zou graag willen weten of dat ook allemaal...

bolette Dan geloof je misschien ook dat wat hij zich met lezen eigen heeft gemaakt... of met denken... ook op zijn vrouw zou kunnen overgaan?

lyngstrand Dat ook, ja. Beetje bij beetje. Als een soort wonder. Maar ik weet heus wel dat zoiets alleen maar in een goed huwelijk kan gebeuren waarin men echt van elkaar houdt en echt gelukkig is.

bolette Ben je nooit op de gedachte gekomen dat een man misschien net zo in zijn vrouw op zou kunnen gaan? Op haar zou gaan lijken, bedoel ik.

lyngstrand Een man? Nee, dat is nooit bij me opgekomen.

bolette Maar waarom niet het ene net zo goed als het andere?

lyngstrand Omdat een man een beroep heeft waarvoor hij leeft. En dat is het juist wat hem sterk en stabiel maakt, juffrouw Bolette. Een man heeft een roeping in het leven.

bolette Elke man?

lyngstrand O nee. Ik denk voornamelijk kunstenaars.

bolette Vind je dat een kunstenaar er goed aan doet om te trouwen?

lyngstrand Ja, dat vind ik. Als hij iemand kan vinden van wie hij oprecht houdt, dan...

bolette Ik denk echter dat hij alleen voor zijn kunst moet leven.

lyngstrand Dat moet hij zeker. Maar dat kan hij net zo goed als hij getrouwd is.

bolette En zij dan?

lyngstrand Zij? Hoezo...?

bolette De vrouw met wie hij trouwt. Waar moet zij voor leven?

lyngstrand Zij moet ook voor zijn kunst leven. Volgens mij zal een vrouw zich daar intens gelukkig bij voelen.

bolette Hm... ik weet niet zeker...

lyngstrand Jawel echt, geloof me. Het is niet alleen de eer en het aanzien waar ze door hem van geniet... Want dat beschouw ik als het minste. Maar dat ze hem kan helpen bij het creëren van kunst... dat ze voor hem het werk lichter kan maken door er voor hem te zijn, goed voor hem te zorgen en het leven echt aangenaam te maken. Dat moet voor een vrouw echt heerlijk zijn, denk ik.

bolette Je hebt geen idee hoe egoïstisch je bent!

lyngstrand Ik, egoïstisch! Grote god...! O, als je mij een beetje beter zou kennen... *buigt dichterbij haar toe* Juffrouw Bolette, als ik er eenmaal niet meer ben... en dat zal gauw zijn...

bolette *kijkt hem meevoelend aan* Je moet niet zulke sombere gedachten koesteren.

lyngstrand Zo somber is het in feite niet, vind ik.

bolette Hoe bedoel je?

lyngstrand Ik vertrek over een maand. Eerst weg van hier. En later ga ik toch naar de Middellandse Zee?

bolette O zo. Ja.

lyngstrand Wil je dan af en toe aan mij denken?

bolette Ja, met alle plezier.

lyngstrand *blij* Nee, je moet het beloven!

bolette Ik beloof het.

lyngstrand Hand op je hart, juffrouw Bolette?

bolette Hand op mijn hart. *slaat een andere toon aan* Maar wat heeft dit eigenlijk voor zin! Het leidt toch allemaal tot niets.

lyngstrand Hoe kun je dat nou zeggen? Voor mij zou het heerlijk zijn om te weten dat je hier thuis aan mij denkt.

bolette En wat dan verder?

lyngstrand Ja, verder weet ik het eigenlijk niet zo...

bolette Ik ook niet. Er staat zo veel in de weg. De hele wereld staat in de weg, vind ik.

lyngstrand Ach, er kan toch een of ander wonder gebeuren. Een gelukkige speling van het lot... of zoiets. Want ik geloof nu eenmaal dat het geluk met mij is.

bolette *levendig* Ja, nietwaar! Geloof je dat echt?!

lyngstrand Ik geloof het vast en zeker. En dan – na een paar jaar – als ik terugkom als een beroemd beeldhouwer, welgesteld en in goede gezondheid...

bolette Ja, jazeker. Dat hopen we allemaal voor je.

lyngstrand Daar kun je van verzekerd zijn. Als je maar trouw aan me denkt als ik in het zuiden ben. En nu heb ik je woord dat je dat zult doen.

bolette Dat heb je. *schudt het hoofd* Maar het leidt beslist allemaal tot niets.

lyngstrand Jawel, juffrouw Bolette, het leidt er tenminste toe dat ik makkelijker en vlotter aan mijn kunstwerk kan werken.

bolette Denk je dat?

lyngstrand Ja, ik voel het in mijn binnenste. En ik denk dat het voor jou dan ook opbeurend moet zijn... hier in deze uithoek... de wetenschap dat je me op de een of andere manier bij de creatie hebt geholpen.

bolette *kijkt hem aan* En jij... van jouw kant?

lyngstrand Ik?

bolette *kijkt de tuin in* Sst! Laten we het over iets anders hebben. Rector Arnholm komt eraan.

Rector Arnholm is links beneden in de tuin te zien. Hij blijft staan en praat met Ballested en Hilde.

lyngstrand Mag je je oude leraar graag, juffrouw Bolette?

bolette Of ik hem graag mag?

lyngstrand Ja, ik bedoel, of je hem aardig vindt?

bolette O ja. Het is fijn hem als vriend en raadgever te hebben... En als hij kan, is hij altijd behulpzaam.

lyngstrand Maar is het niet vreemd dat hij nooit getrouwd is?

bolette Vind je dat zo vreemd?

lyngstrand Ja. Het is toch een welgesteld man, zegt men.

bolette Dat schijnt zo te zijn. Wellicht is het voor hem niet zo makkelijk geweest iemand te vinden die met hem wou trouwen, denk ik zo.

lyngstrand Hoe dat zo?

bolette Nou, bijna alle jonge meisjes die hij kent, heeft hij onderwezen. Dat zegt hij zelf.

lyngstrand En wat dan nog?

bolette Mijn god, je trouwt toch niet met iemand die ooit je leraar is geweest!

lyngstrand Geloof je niet dat een jong meisje op haar leraar verliefd kan worden?

bolette Niet als ze eenmaal volwassen is.

lyngstrand Nee... stel je voor!

bolette *waarschuwend* Sst...!

Ballested heeft inmiddels zijn spullen verzameld en gaat ermee rechts in de tuin af. Hilde helpt hem. Arnholm gaat de veranda op en komt de kamer binnen.

arnholm Goedemorgen, beste Bolette. Een goedemorgen, jongeheer... jongeheer... hm!

Hij kijkt geërgerd en geeft Lyngstrand, die opstaat en buigt, een koel knikje.

bolette *staat op en loopt Arnholm tegemoet* Goedemorgen, rector Arnholm.

arnholm Hoe is het met iedereen vandaag?

bolette Goed, dank u.

arnholm Is je stiefmoeder soms vandaag weer zwemmen?

bolette Nee, ze is boven op haar kamer.

arnholm Voelt ze zich niet goed?

bolette Ik weet het niet. Ze heeft zich opgesloten.

arnholm Hm... Is dat zo?

lyngstrand Mevrouw Wangel is gisteren behoorlijk geschrokken van de Amerikaan.

arnholm Wat weet u daarvan?

lyngstrand Ik heb mevrouw verteld dat ik hem levend en wel achter in de tuin heb zien lopen.

arnholm O zo.

bolette *tegen Arnholm* Papa en u zijn vannacht lang opgebleven?

arnholm Ja, tamelijk lang. We hadden serieuze zaken te bespreken.

bolette Heeft u de kans gekregen met hem ook over mij te spreken?

arnholm Nee, beste Bolette. Ik ben daar niet aan toe gekomen. Want hij was door heel iets anders in beslag genomen.

bolette *zucht* Ach ja, zoals altijd.

arnholm *kijkt haar veelbetekenend aan* Maar later op de dag zullen we er uitvoeriger over praten... Waar is je vader nu? Is hij soms niet thuis?

bolette Jawel. Hij is beslist beneden in zijn kantoor. Ik zal hem naar boven halen.

arnholm Nee, dat hoeft niet. Doe maar niet. Ik ga liever naar hem toe.

bolette *luistert naar links* Wacht even, rector. Ik geloof dat papa de trap af komt. Ja. Hij is waarschijnlijk boven geweest om naar haar te kijken.

Dokter Wangel komt door de deur links binnen.

wangel *steekt zijn hand uit naar Arnholm* Zo, beste vriend, je bent er al?

Aardig van je zo vroeg te komen, want ik wil graag verder met je praten.

bolette *tegen Lyngstrand* Zullen wij even naar Hilde in de tuin gaan?

lyngstrand Met alle plezier, juffrouw Bolette.

Bolette en hij gaan omlaag de tuin in en tussen de bomen op de achtergrond af.

arnholm *kijkt haar na en wendt zich tot Wangel* Ken je die jongeman goed?

wangel Nee, absoluut niet.

arnholm Maar vind je het dan goed dat hij zo vaak bij de meisjes rondhangt?

wangel Is dat zo? Daar heb ik niets van gemerkt.

arnholm Zoiets zou je toch een beetje in de gaten moeten houden, vind ik.

wangel Daar heb je volkomen gelijk in. Maar, mijn god, wat moet ik, arme man, doen? De meisjes zijn het nu eenmaal gewend voor zichzelf te zorgen.

Ze laten zich niets gezeggen, door mij noch door Ellida.

arnholm Ook niet door haar?

wangel Nee. Overigens kan ik ook niet verlangen dat zij zich daarmee bemoeit. Dat ligt haar ook totaal niet. *zichzelf onderbrekend* Maar laten we het daar niet over hebben. Vertel eens... heb je verder over de zaak nagedacht? Over alles wat ik je heb verteld?

arnholm Ik heb sinds gisternacht aan niets anders gedacht.

wangel En wat denk je dat ik moet doen?

arnholm Ik denk dat jij als arts het beter weet dan ik, beste dokter.

wangel Ach, als je eens wist hoe moeilijk het is voor een arts juist te oordelen over een patiënt van wie je zo veel houdt! En dit is ook geen gewone ziekte. Hier helpt geen gewone dokter... en ook geen gewoon geneesmiddel.

arnholm Hoe gaat het met haar vandaag?

wangel Ik was net boven bij haar en ze leek me heel kalm. Maar achter al haar gemoedstoestanden zit iets verborgen, waar ik nog onmogelijk mee in het reine ben. En daarbij is ze ook zo veranderlijk... zo onberekenbaar... zo van het ene moment op het andere.

arnholm Waarschijnlijk het gevolg van haar zieke geestestoestand.

wangel Dat niet alleen. In de kern is dat aangeboren. Ellida behoort tot het zeevolk. Dat is het.

arnholm Wat bedoel je daar eigenlijk mee?

wangel Heb je niet gemerkt hoe de mensen op volle zee een ander slag volk zijn? Het is haast alsof ze hetzelfde leven als de zee leven. Het is de golfslag... eb en vloed, zowel in hun denken als in hun gevoelsleven. En ze laten zich nooit verplanten. Ach, ik had dat eerder moeten bedenken. Het was tegenover Ellida een misdaad haar daar weg te halen en hierheen te brengen!

arnholm Denk je er nu zo over?

wangel Ja, meer en meer. Maar dat had ik op voorhand moeten weten. Ach, in feite wist ik het ook. Maar ik wilde het niet zien. Want ik hield zo veel

van haar, begrijp je! Daarom dacht ik in de eerste plaats aan mezelf. Zo onverantwoordelijk egoïstisch was ik toen!

arnholm Hm... iedereen is een beetje egoïstisch in dergelijke omstandigheden. Overigens heb ik die tekortkoming niet opgemerkt, m'n beste.

wangel *ijssbeert nerveus de kamer op en neer* O, jawel! En daarna schoot ik ook tekort. Ik ben veel, veel ouder dan haar. Ik had voor haar een vader moeten zijn... een gids bovendien. Ik had haar geest moeten ontwikkelen, haar helder leren denken. Maar daar is jammer genoeg nooit wat van gekomen. Ik had er niet de juiste instelling voor, snap je. Want ik wilde haar het liefst hebben zoals ze was. Maar toen werd het erger en erger met haar. En ik zat hier en wist niet wat ik moest doen. *zachter* Daarom heb ik in mijn nood jou geschreven en je gevraagd hier te komen.

arnholm *kijkt hem verbaasd aan* Wat! Heb je me daarom geschreven?

wangel Ja. Maar laat het niemand weten.

arnholm Maar in hemelsnaam, mijn beste... wat voor hulp verwacht je van mij? Ik begrijp het niet.

wangel Dat spreekt toch vanzelf. Ik zat op een verkeerd spoor. Ik geloofde dat Ellida ooit haar hart aan jou had verpand. Dat ze heimelijk nog een beetje aan jou verknocht was. Dat het haar misschien goed zou doen jou weer te zien en met jou over thuis en over vroeger te praten.

arnholm Je bedoelde je vrouw dus toen je schreef dat er hier iemand op mij wachtte... en misschien naar mij verlangde!

wangel Ja, wie anders?

arnholm *snel* Nee, nee, je hebt gelijk... Maar ik begreep het niet.

wangel Dat spreekt vanzelf, zoals ik zei. Ik zat op een totaal verkeerd spoor.

arnholm En jij noemt jezelf egoïstisch?

wangel Ach, ik had zo'n grote schuld af te lossen. Ik vond dat ik geen middel onbeproefd mocht laten dat haar gemoed enigszins kon verlichten.

arnholm Hoe verklaar je eigenlijk de macht die die vreemdeling over haar heeft?

wangel Hm... beste vriend... de zaak heeft misschien aspecten die zich niet laten verklaren.

arnholm Iets wat op zich onverklaarbaar is, bedoel je? Totaal onverklaarbaar?

wangel Voorlopig, in elk geval.

arnholm Geloof je in zoiets?

wangel Ik geloof, noch betwijfel het. Ik weet het gewoon niet. Daarom laat ik het voor wat het is.

arnholm Ja, maar vertel me één ding. Die vreemde, sinistere notie van haar over die kinderogen...?

wangel *hartstochtelijk* Dat met die kinderogen geloof ik absoluut niet! Ik wil zoiets ook niet geloven! Het moet louter inbeelding zijn. Niets anders.

arnholm Heb je gisteren op de ogen van die man gelet?

wangel Ja, natuurlijk.

arnholm En je hebt geen gelijkenis gezien?

wangel *ontwikkend* Hm... mijn god, wat moet ik daarop antwoorden? Het was niet echt licht toen ik hem zag. Bovendien had Ellida het al eerder zo vaak over die gelijkenis gehad. Ik weet echt niet of ik in staat was hem objectief te zien.

arnholm Ja, ja, misschien is dat zo. Maar het andere dan? Dat die angst en nervositeit juist over haar heen is gekomen toen die vreemdeling op de terugreis was?

wangel Ja, weet je... dat is ook zoiets wat ze zich sinds eergisteren heeft ingebeeld of gedroomd. Het is helemaal niet zo plotseling, zo opeens over haar gekomen, zoals ze nu beweert. Maar sinds ze van die jongeman

Lyngstrand hoorde dat Johnston – of Friman, of hoe hij ook heet – drie jaar geleden, in maart, op reis hierheen was, gelooft ze klaarblijkelijk dat de onrust in haar gemoed haar precies diezelfde maand in zijn greep heeft gekregen.

arnholm Was dat dan niet zo?

wangel Absoluut niet. De eerste tekenen stammen van lang daarvoor.

Weliswaar had ze toevallig drie jaar geleden in de maand maart een tamelijk heftige uitbarsting...

arnholm Dus toch...!

wangel Ja, maar dat laat zich heel simpel verklaren uit de toestand... de omstandigheden waarin ze zich in die tijd bevond.

arnholm Dus geen bewijs voor het een noch het ander.

wangel *balt zijn handen* Niet in staat zijn haar te helpen! Je geen raad weten!

Geen enkele oplossing zien...!

arnholm En als je nu de beslissing neemt van woonplaats te veranderen?

Ergens anders heen te verhuizen? Zodat zij ergens zou kunnen leven waar ze zich meer thuis voelt?

wangel Ach, mijn beste... denk je niet dat ik haar dat ook niet heb aangeboden? Ik heb haar voorgesteld naar Skjoldviken te verhuizen. Maar ze wil niet.

arnholm Ook niet daarheen?

wangel Nee. Want ze gelooft niet dat het zin heeft. En misschien heeft ze daar wel gelijk in.

arnholm Hm... denk je dat?

wangel Ja, en bovendien... hoe meer ik erover nadenk... dan weet ik echt niet hoe ik dat moet aanpakken. Ik zou niet weten hoe ik het tegenover de meisjes kan verantwoorden als we naar zo'n afgelegen oord zouden verhuizen. Ze moeten toch ergens wonen waar er ten minste de kans bestaat iemand te vinden die hun in hun onderhoud zal voorzien.

arnholm Denk je daar nu al serieus over na?

wangel Ja, mijn god... dat is toch mijn plicht daarover na te denken. Maar dan... aan de andere kant... ik moet ook rekening houden met mijn arme, zieke Ellida...! Ach, beste Arnholm... ik sta echt... in menig opzicht... met de rug tegen de muur!

arnholm Wat Bolette betreft hoef je je misschien niet zo'n zorgen te maken...

onderbreekt zichzelf Ik vraag me af waar ze is... waar ze heen zijn gegaan?

Hij gaat naar de openstaande deur en kijkt naar buiten.

wangel *gaat naar de piano* Ach, ik zou alles voor ze willen opofferen... voor hun alledrie... Als ik maar wist hoe.

Ellida komt door de deur links naar binnen.

ellida *snel tegen Wangel* Ga je helemaal niet de deur uit vanochtend?

wangel Nee, vandaag blijf ik thuis bij jou. *wijst naar Arnholm die eraan komt*

Wil je onze vriend niet begroeten?

ellida *draait zich om* Ach, bent u er, Arnholm! *steekt haar hand uit*

Goeiemorgen.

arnholm Een goedemorgen, mevrouw Wangel. Zo, u gaat vandaag niet zwemmen zoals gewoonlijk?

ellida Nee, nee, nee! Daar kan vandaag geen sprake van zijn. Maar wilt u soms niet even gaan zitten?

arnholm Nee, dank u... niet nu. *kijkt naar Wangel* Ik heb de meisjes beloofd bij hen in de tuin te komen.

ellida Joost mag weten of u ze in de tuin kunt vinden. Ik weet nooit waar ze uithangen.

wangel O, ze zijn beslist beneden bij de vijver.

arnholm Ik zal ze wel weten te vinden.

Hij geeft een knikje en gaat over de veranda rechts de tuin in.

ellida Hoe laat is het, liefste?

wangel *kijkt op zijn horloge* Het is even na elven.

ellida Na elven. En om elf uur... halftwaalf vanavond komt het schip. Ach, was het maar voorbij!

wangel *komt dichterbij haar* Lieve Ellida... er is iets wat ik jou nog wou vragen.

ellida Wat dan?

wangel Eergisterenavond... daarboven op het panorama... zei je dat je hem de afgelopen drie jaar vaak levendig voor je hebt gezien.

ellida Dat heb ik ook. Dat moet je van mij geloven.

wangel Goed, maar hoe zag je hem dan?

ellida Hoe of ik hem zag?

wangel Ik bedoel... hoe zag hij eruit toen je hem meende te zien?

ellida Maar, Fredrik... je weet toch zelf hoe hij eruit ziet.

wangel Zag hij er in je verbeelding ook zo uit?

ellida Ja, natuurlijk.

wangel Net zoals je hem gisteravond in werkelijkheid zag?

ellida Ja, net zo.

wangel Maar hoe komt het dan dat je hem niet meteen hebt herkend?

ellida *verrast* Heb ik dat niet?

wangel Nee. Je zei zelf dat je aanvankelijk überhaupt niet wist wie die vreemdeling was.

ellida *onthutst* Ja, ik geloof dat je gelijk hebt! Is dat niet vreemd, lieve? Stel je voor... ik heb hem niet meteen herkend!

wangel Het waren alleen de ogen, zei je...

ellida O ja... die ogen! Die ogen!

wangel Ja... maar boven op het panorama zei je dat hij zich altijd zou laten zien zoals op de dag dat jullie uit elkaar gingen. Toen, tien jaar geleden.

ellida Heb ik dat gezegd?

wangel Ja.

ellida Dan heeft hij er toen ongeveer zoals nu uit gezien.

wangel Nee. Je hebt eergisteren op weg terug naar huis een heel andere beschrijving van hem gegeven. Tien jaar geleden had hij geen baard, zei je. Hij was ook anders gekleed. En de broche met de parel...? Die had de man gisteren absoluut niet.

ellida Nee, die had hij niet.

wangel *kijkt haar onderzoekend aan* Denk een beetje na, liefste. Of... kun je je misschien niet meer herinneren hoe hij daar op Bratthammer eruit zag?

ellida *nadenkend, doet een poosje haar ogen dicht* Niet echt duidelijk. Nee... ik kan het me nu echt niet herinneren. Vreemd, nietwaar?

wangel Helemaal niet zo vreemd. Er is voor jou een nieuw beeld voor in de plaats gekomen. Dat het oude beeld in de schaduw heeft gesteld... zodat je het niet meer kunt zien.

ellida Denk je dat, Fredrik?

wangel Ja. En het stelt je zieke fantasie ook in de schaduw. Daarom is het goed dat de werkelijkheid uiteindelijk heeft gezegevierd.

ellida Goed! Dat noem jij goed?

wangel Ja. Dat hij is gekomen... dat zou voor jou de genezing kunnen zijn.

ellida *gaat op de bank zitten* Lieve... kom bij me zitten. Ik moet je alles vertellen wat er in mijn hoofd omgaat.

wangel Ja, doe dat, lieve Ellida.

Hij gaat op een stoel aan de andere kant van de tafel zitten.

ellida Het was eigenlijk een groot ongeluk – voor ons beiden – dat uitgerekend wij twee elkaar moesten ontmoeten.

wangel *verbaasd* Wat zeg je me nou!

ellida Jawel. Dat was het. En het was ook zo evident. Het moest gewoon ongelukkig eindigen. Zo, zoals wij bij elkaar kwamen.

wangel Wat was er dan mis aan hoe wij...!

ellida Luister eens, Fredrik... het heeft geen zin dat we onszelf nog langer wat wijsmaken... elkaar wat wijsmaken.

wangel Doen we dat dan! Onszelf wat wijsmaken!

ellida Ja, dat doen we. Of... we verbergen in elk geval de waarheid. Want de waarheid... de reine, naakte waarheid... is toch... dat jij gekomen bent... en mij gekocht hebt.

wangel Gekocht...! Gekocht, zeg je...!

ellida Ach, ik was geen haar beter dan jij. Ik ging erin mee. Ik ging van huis weg en verkocht me aan jou.

wangel *kijkt haar gepijnigd aan* Ellida... kun je het over je hart verkrijgen het zo te noemen?

ellida Is er dan een ander woord voor? Je kon niet langer de leegte in je huis verdragen. Je was op zoek naar een nieuwe vrouw...

wangel En naar een nieuwe moeder voor de kinderen, Ellida.

ellida Dat ook misschien... zo en passant. Hoewel... je wist niet of ik voor de post geschikt zou zijn. Je had me alleen maar gezien... en een paar keer oppervlakkig met me gesproken. Toen viel ik bij je in de smaak.

wangel Ja, noem het maar zoals je wilt.

ellida En ik, van mijn kant... Ik stond er zo hulpeloos, radeloos en helemaal alleen bij. Het was zo vanzelfsprekend dat ik erin meeding... toen jij kwam en aanbod voor de rest van mijn leven voor me te zorgen.

wangel Voor mij was het beslist niet als 'zorgen voor' bedoelt, Ellida. Ik vroeg je eerlijk of je met mij en de kinderen het kleine beetje wilde delen wat ik het mijne kon noemen.

ellida Ja, dat heb je gedaan. Maar ik had het niet aan moeten nemen! Voor geen enkele prijs had ik het aan moeten nemen! Mezelf moeten verkopen!

Liever het laagste soort werk... liever het armzaligste lot... maar dan uit vrije wil... naar eigen keuze!

wangel *staat op* Dus de vijf of zes jaar dat we hebben samengeleefd zijn voor jou waardeloos geweest?

ellida Ach, denk dat nou niet, Fredrik! Ik heb het hier bij jou zo goed gehad zoals een mens het zich alleen maar kan wensen. Maar ik ben niet vrijwillig hier bij je gekomen. Dat is alles.

wangel *kijkt haar aan* Niet... vrijwillig!

ellida Nee. Ik ben niet vrijwillig met je meegegaan.

wangel *met gedempte stem* Ah... ik herinner me... dat je dat gisteren zei.

ellida En daarmee is alles gezegd. Dat heeft bij mij de ogen geopend.

Daarom zie ik het nu allemaal.

wangel Wat zie je?

ellida Dat het leven wat wij met elkaar leiden... in feite geen huwelijk is.

wangel Daar zeg je een waar woord. Het leven wat we nu leiden is geen huwelijk.

ellida Dat was het vroeger ook niet. Is het nooit geweest. Niet van het begin af aan. *kijkt voor zich uit* Het eerste... dat had een echt huwelijk kunnen worden.

wangel Het eerste? Welk eerste bedoel je?

ellida Het mijne... met hem.

wangel *kijkt haar verwonderd aan* Ik heb geen idee waar je het over hebt!

ellida Ach, mijn lieve... laten we elkaar niets wijsmaken. En ook onszelf niet.

wangel Goed! Maar wat dan verder?

ellida Ja, zie je... we kunnen niet ontkennen... dat een vrijwillige belofte net zo bindend is als een huwelijk.

wangel Maar, wat in godsnaam...!

ellida *staat bruusk op* Ga ermee akkoord dat ik van je wegga, Fredrik!

wangel Ellida...! Ellida...!

ellida Ja, ja... ga er gewoon mee akkoord! Geloof me... er rest ons geen andere mogelijkheid! Niet na de manier waarop we bij elkaar zijn gekomen.

wangel *die zijn verdriet onder controle houdt* Zo ver moest het tussen ons dus komen.

ellida Het moest ervan komen. Het kon niet anders.

wangel *kijkt haar bedroefd aan* Ik zou je dus nooit hebben gewonnen door met je samen te leven. Nooit... zou je helemaal de mijne zijn geweest.

ellida Ach, lieve... kon ik maar zo van je houden zoals ik graag zou willen! Met heel mijn hart zoals je het verdient! Maar ik voel heel goed... dat dat nooit zal gebeuren.

wangel Een scheiding dus? Een scheiding... een formele scheiding... is dat wat je wilt?

ellida M'n lieve, je kent me maar half. Het formele interesseert me niet. Op zulk soort uiterlijkheden komt het niet aan, vind ik.

Ik wil dat we het beiden erover eens worden elkaar los te laten.

wangel *bitter, knikt langzaam* De zaak terug te draaien...

ellida *levendig* Ja, precies! De zaak terug te draaien!

wangel En wat dan, Ellida? Daarna? Heb je erover nagedacht wat dat voor ons beiden betekent? Hoe het leven voor jou en mij dan zal verlopen?

ellida Dat doet er niet toe. Daarna loopt het zoals het loopt. Maar wat ik je vraag, ik je smeeek... Laat me vrij! Geef me mijn vrijheid terug! Dat is het allerbelangrijkste!

wangel Ellida... het is vreselijk wat je van me eist. Gun me ten minste de tijd om in alle rust tot een beslissing te komen. Laten we er uitvoeriger over praten. En gun jezelf ook tijd om te overwegen wat je doet!

ellida Maar hier valt geen tijd mee te verliezen! Ik moet nog vandaag mijn vrijheid terug hebben.

wangel Waarom vandaag?

ellida Omdat hij toch vanavond komt.

wangel *verschrikt* Hij! Komt! Wat heeft die vreemdeling ermee te maken?

ellida Ik wil hem in alle vrijheid ontmoeten.

wangel En wat... wat denk je dan verder te doen?

ellida Ik wil niet het excuus gebruiken dat ik de vrouw van iemand anders ben. Niet het excuus dat ik geen keuze heb. Anders is het geen echte beslissing.

wangel Je hebt het over keuzes! Keuzes, Ellida! Keuzes, met zoiets!

ellida Ja, ik moet vrij zijn om te kiezen. Een keuze tussen twee partijen. Ik moet de mogelijkheid hebben hem alleen te laten gaan... Of... met hem mee te gaan.

wangel Weet je wel wat je zegt? Met hem meegaan! Je lot in zijn handen leggen!

ellida Heb ik niet net zo goed mijn lot in jouw handen gelegd!

wangel Dat kan misschien zo zijn. Maar hij! Hij! Een wildvreemde! Iemand die je amper kent!

ellida Ach, jou kende ik misschien wel nog minder. En toch ben ik met jou meegegaan.

wangel Toen wist je in ieder geval zo ongeveer wat voor leven je tegemoet ging. Maar met hem? Met hem? Denk toch na! Wat weet je van hem? Niets. Niet eens wie hij is... of wat hij is.

ellida *kijkt voor zich uit* Dat is waar. Maar dat is juist het demonische.

wangel Ja, dat is het zeker.

ellida Daarom vind ik ook dat ik het moet ondergaan.

wangel *kijkt haar aan* Omdat je het als iets demonisch ervaart?

ellida Ja, precies daarom.

wangel *dichterbij* Zeg eens, Ellida... wat versta jij eigenlijk onder demonisch?

ellida *denkt na* Het demonische... is iets wat afschrikt en aantrekt.

wangel Ook aantrekt?

ellida Voornamelijk aantrekt... denk ik.

wangel *traag* Jij bent met de zee verwant.

ellida Die demon ook.

wangel En de demon weer met jou. Je schrikt af en trekt aan.

ellida Denk je dat, Fredrik?

wangel Ik heb nooit echt geweten wie je was. Nooit door en door. Dat begin ik nu te beseffen.

ellida Daarom moet je mij ook vrijlaten! Mij bevrijden van elke verbintenis met jou en je kinderen! Ik ben niet degene wie jij denkt dat ik ben. Nu zie je het zelf. Nu kunnen we in goede verstandhouding van elkaar scheiden... en uit vrije wil.

wangel *mismoedig* Het is misschien beter voor ons beiden... dat we scheiden... Desondanks kan ik het niet! Jij bent voor mij de demon, Ellida. Dat wat mij aantrekt... dat is jouw grootste kracht.

ellida Vind je dat?

wangel Laten we met overleg deze dag doorkomen. In alle rust. Ik kan je vandaag niet loslaten. Daar heb ik het recht niet toe. Niet in jouw belang, Ellida. Het is mijn recht, mijn plicht jou te beschermen.

ellida Beschermen? Waartegen zou je mij moeten beschermen? Er is niets dat mij met geweld bedreigt of macht over mij heeft. Het demonische zit dieper, Fredrik! Het wezen van de demon zit in mijn eigen geest. Wat kan jij daartegen uitrichten?

wangel Ik kan je de kracht en hulp geven ertegen te vechten.

ellida Ja... als ik ertegen wil vechten.

wangel Wil je dat dan niet?

ellida Dat weet ik juist zelf niet!

wangel Vanavond wordt alles beslist, mijn lieve...

ellida *onstuimig* Ja, stel je voor! Het moment van beslissen is zo dichtbij! Een beslissing voor mijn hele leven!

wangel ...en morgen...

ellida Ja, morgen! Misschien is morgen mijn toekomst weggegooid!

wangel Weggegooid...?

ellida Een leven in vrijheid weggegooid... voor mij weggegooid! En misschien... voor hem ook.

wangel *zachter, pakt haar bij de pols* Ellida... hou je van die vreemdeling?

ellida Of ik...? Ach, hoe kan ik dat nou weten! Ik weet alleen maar dat hij voor mij de demon is en dat...

wangel ...en dat?

ellida *rukt zich los* ...en dat ik voel dat ik bij hem hoor.

wangel *laat het hoofd zakken* Ik begin steeds meer te begrijpen.

ellida Wat kun jij ertegen doen? Wat voor raad kun je me geven?

wangel *kijkt haar zwaarmoedig aan* Morgen... is hij dus vertrokken. Dan is het gevaar voor jou afgewend. En dan ben ik bereid je los te laten en je te laten gaan. Dan draaien we de zaak terug, Ellida.

ellida Ach, Fredrik...! Morgen... is het toch te laat...!

wangel *kijkt naar de tuin* De kinderen! De kinderen...! Laten we hen dit ten minste besparen... voorlopig.

Arnholm, Bolette, Hilde en Lyngstrand zijn in de tuin te zien. Lyngstrand neemt beneden afscheid en gaat links af. De anderen komen de kamer binnen.

arnholm Nou, we hebben plannen gemaakt...

hilde We gaan vanavond de fjord op en...

bolette Nee, niks zeggen!

wangel Wij hebben ook plannen gemaakt.

arnholm Ah... echt?

wangel Morgen gaat Ellida naar Skjoldviken... voor een tijdje.

bolette Je gaat...?

arnholm Kijk, dat is heel verstandig, mevrouw Wangel.

wangel Ellida wil terug naar huis. Thuis naar de zee.

hilde *rent naar Ellida toe* Je gaat! Je gaat van ons weg?!

ellida *geschrokken* Maar Hilde toch! Wat is er met jou aan de hand?

hilde *heeft zichzelf weer onder controle* O, niets. *halfvuid, wendt zich van haar af* Ga maar!

bolette *angstig* Papa... ik zie het aan je gezicht... jij gaat ook... naar Skjoldviken!

wangel Echt niet, nee! Misschien ga ik er af en toe heen...

bolette En hier bij ons...?

wangel Zal ik ook...

bolette ...af en toe zijn, ja!

wangel Lief kind, het is nu eenmaal zo.

Hij loopt naar de andere kant van de kamer.

arnholm *fluistert* We praten straks met elkaar, Bolette.

Hij gaat naar Wangel. Ze praten bij de deur zachtjes met elkaar.

ellida *halfvuid tegen Bolette* Wat is er met Hilde? Ze leek overstuur!

bolette Heb je nooit gemerkt waar Hilde dag in dag uit naar heeft uitgekeken?

ellida Waarnaar dan?

bolette Vanaf het moment dat jij in huis kwam?

ellida Nee, nee... waarnaar dan?

bolette Naar één hartelijk woord van jou.

ellida Ah...! Hier ligt een taak voor me weggelegd!

Ze pakt haar hoofd met beide handen en kijkt roerloos voor zich uit alsof ze wordt verscheurd door tegenstrijdige gedachten en emoties. Wangel en Arnholm komen fluisterend door de kamer naar voren. Bolette gaat in de zijkamer rechts kijken. Dan doet ze de deur open.

bolette Papa... het eten staat op tafel... als je...

wangel *met gedwongen zelfbeheersing* Is dat zo, m'n kind? Dat is mooi. Wees zo goed, Arnholm! Laten we naar binnen gaan en een afscheidsdronk drinken met... met 'de vrouw van de zee'.

Ze gaan naar de deur rechts.

vijfde bedrijf

Het afgelegen gedeelte van Wangels tuin met de karpervijver. Toenemende zomernachtschemering. Arnholm, Bolette, Lyngstrand en Hilde punteren in een boot langs de oever links.

hilde Hier kunnen we makkelijk aan land springen!

arnholm Nee, nee, niet doen.

lyngstrand Ik kan niet springen, Hilde.

hilde En u, rector Arnholm, kunt u ook niet springen?

arnholm Ik doe het liever niet.

bolette Laten we daarachter bij de trap van de badkoets aanleggen.

Ze punteren naar rechts. Op hetzelfde moment komt Ballested rechts op het voetpad, hij heeft muziekbladen en een waldhoorn bij zich. Hij groet naar degenen in de boot, draait zich om en praat met hen. Hun antwoorden vervagen steeds meer.

ballested Wat zegt u? – Ja, natuurlijk vanwege het Engelse schip. Want het is de laatste keer dat hij dit jaar komt. Maar als u nog wat van het concert wilt horen, moet u niet zo lang blijven ronddobberen. *roept* Wat? *schudt het hoofd*
Kan niet horen wat u zegt!

Ellida, met een sjaal over het hoofd, komt op van links, in gezelschap van dokter Wangel.

wangel Maar, lieve Ellida... ik verzeker je... je hebt nog genoeg tijd.

ellida Nee, nee... dat is niet zo! Hij kan elk ogenblik komen

ballested *bij de omheining* Goedenavond, dokter! Goedenavond, mevrouw
Wangel!

wangel *wordt hem gewaar* Ah, bent u het? Wordt er vanavond ook muziek gemaakt?

ballested Ja, de blaasvereniging wil wat ten beste geven. Aan feestelijke gelegenheden rond deze tijd geen gebrek. Vanavond is het ter ere van het Engelse schip.

ellida Het Engelse schip. Is het al in zicht?

ballested Nog niet. Maar hij komt van landinwaarts... tussen de eilandjes door. Voor je het in de gaten hebt, is hij er opeens.

ellida Ja... precies zo gaat het.

wangel *half naar Ellida toegewend* Vannacht is het zijn laatste vaart. Dan komt hij niet meer.

ballested Een droevige gedachte, dokter Wangel. Daarom willen we, zoals gezegd, ter ere van hem spelen. Ach ja, ach ja! De mooie zomertijd is gauw voorbij. Aan alle leuke dingen komt een eind, zoals het zo mooi heet.

ellida Aan alles komt een einde... ja.

ballested Een trieste gedachte. We zijn nu een aantal weken en maanden vrolijke zomerkinderen geweest. Het zal zwaar zijn ons met de duistere dagen te verzoenen. In het begin, bedoel ik. Want mensen kunnen zich accli-ac-climatiseren, mevrouw Wangel. Ja, dat kunnen ze.

Hij groet en gaat links af.

ellida *kijkt uit over de fjord* O, die ondraaglijke spanning! Dat beklemmende laatste halfuur voor de beslissing.

wangel Het staat dus vast dat je zelf met hem wilt praten?

ellida Ik moet zelf met hem praten. Want ik moet uit eigen vrije wil mijn keuze maken.

wangel Je hebt geen keuze, Ellida. Ik laat je niet kiezen. Om mijnentwil laat ik je niet kiezen.

ellida Je kunt me niet tegenhouden. Jij noch iemand anders. Je kunt het me verbieden met hem te vertrekken... mee te gaan... voor het geval dat ik daarvoor kies. Je kunt me met geweld hier houden. Tegen mijn wil. Dat kun je. Maar dat ik kies... uit de grond van mijn hart... voor hem kies en niet voor jou... als ik wil en moet kiezen... dat kun je niet tegenhouden.

wangel Nee, daar heb je gelijk in. Dat kan ik niet tegenhouden.

ellida Niets helpt mij ertegen te vechten. Hier thuis is er absoluut niets wat mij aantrekt of bindt. Ik heb in dit huis geen wortel geschoten, Fredrik. De kinderen zijn niet van mij. Hun hart, bedoel ik. Ze zijn nooit de mijne geweest... Als ik wegga... voor het geval dat ik wegga... hetzij vannacht met hem... of morgen naar Skjoldviken, dan hoef ik geen sleutel af te geven... geen boodschap achter te laten over wat dan ook. Zo ontheemd ben ik in dit huis. Zo'n buitenstaander ben ik geweest vanaf het allereerste moment.

wangel Je hebt het zelf zo gewild.

ellida Nee, dat is niet zo. Ik heb het gewild, noch niet gewild. Ik heb gewoon alles zo gelaten zoals ik het vond op de dag dat ik hier kwam. Jij... en niemand anders... hebt het zo gewild.

wangel Ik wilde alleen doen wat me het beste voor jou leek.

ellida Ach ja, Fredrik, dat weet ik heel goed. Maar dit is een soort vergeldingsmaatregel. Een vorm van wraak. Want ik voel geen bindende kracht hier... geen steun... geen hulp... niets wat mij aantrekt bij alles wat ons beider emotioneel bezit had moeten zijn.

wangel Dat zie ik heus wel, Ellida. En daarom moet jij vanaf morgen je vrijheid terugkrijgen. Je zult hierna je eigen leven kunnen leiden.

ellida Dat noem jij een eigen leven! Nee, mijn eigen leven is uit de rails gelopen toen ik met jou ging samenwonen. *balt uit angst en spanning haar vuisten* En nu... vanavond... over een halfuur... komt degene die ik heb verraden... degene die ik trouw had moeten blijven, zoals hij mij trouw is

gebleven! Nu komt hij en biedt me aan... voor de laatste keer... het leven opnieuw te leven... mijn eigen leven... het leven dat afschrikt en aantrekt... een leven wat ik niet op kan geven. Niet uit eigen vrije wil!

wangel Juist daarom moet je man... en tegelijk je dokter... de last van je overnemen... en uit jouw naam handelen.

ellida Ja, Fredrik, ik begrijp dat heel goed. Geloof van mij dat er soms momenten zijn waarop ik denk dat ik alleen nog redding, rust kan vinden als ik mijn toevlucht tot in het diepst van jouw ziel zou nemen... als ik zou proberen alle machten te trotseren die aantrekken en afschrikken. Maar ik kan het niet. Nee, nee... ik kan het niet!

wangel Kom, Ellida... laten we een kleine wandeling maken.

ellida Dat zou ik graag willen. Maar ik durf niet. Hij zei dat ik hier op hem moest wachten.

wangel Kom nou maar. Je hebt tijd genoeg.

ellida Denk je?

wangel Tijd in overvloed, zeg ik je.

ellida Laten we dan een stukje gaan wandelen.

Ze gaan op de voorgrond rechts af. Op hetzelfde moment komen Arnholm en Bolette op de achtergrond bij de oever van de vijver aanlopen.

bolette *merkt dat Ellida en Wangel weggaan* Kijk daar...!

arnholm *zachtjes* Sst... laat ze gaan.

bolette Begrijpt u wat er de laatste dagen met hen aan de hand is?

arnholm Heb je er iets van gemerkt?

bolette Nou en of!

arnholm Iets in het bijzonder?

bolette O ja, allerlei dingen. U niet?

arnholm Ach, ik weet het niet zo...

bolette Dus wel. Maar u wilt het gewoon niet toegeven.

arnholm Ik denk dat die korte reis je stiefmoeder goed zou doen.

bolette Denkt u dat?

arnholm Ja, zou het niet voor iedereen goed zijn als ze af en toe een tijdje weg is?

bolette Als ze morgen naar Skjoldviken gaat, komt ze beslist nooit meer terug.

arnholm Hoe kom je daar nou bij, Bolette?

bolette O, dat geloof ik vast en zeker. Let maar op! U zult zien... ze komt niet terug. In elk geval niet zolang Hilde en ik nog thuis wonen.

arnholm Hilde ook?

bolette Nou, met Hilde zou het misschien uiteindelijk nog gaan. Ten slotte is zij nog een kind. En in wezen verafgoodt ze Ellida, volgens mij. Maar bij mij ligt het anders, weet u. Een stiefmoeder die niet veel ouder is dan jezelf...

arnholm Beste Bolette... het hoeft voor jou misschien niet zo lang te duren voor je weg kunt gaan.

bolette *levendig* Denkt u dat echt?! U heeft er dus met papa over gesproken?

arnholm Dat heb ik inderdaad gedaan.

bolette En... wat zei hij?

arnholm Hm... Je vader is deze dagen behoorlijk door andere dingen in beslag genomen.

bolette Ja, ja, dat zei ik al eerder tegen u.

arnholm Ik kreeg er echter één ding bij hem uit: dat je amper op bijstand van hem hoeft te rekenen.

bolette Nee...!

arnholm Hij heeft me helder uit de doeken gedaan hoe hij ertegenover staat. Hij meende dat financiële hulp voor hem onmogelijk was.

bolette *verwijtend* En dan kunt u het over uw hart verkrijgen mij hoop te geven en me hier voor de gek te houden?!

arnholm Dat doe ik echt niet, beste Bolette. Het hangt echt alleen van jezelf af... of je hier weg wilt of niet.

bolette Wat hangt van mijzelf af?

arnholm Of je de weide wereld in wilt. Alles wilt leren wat je het liefst wilt leren. Deel uitmaken van alles waar je hier thuis zo naar hunkert. Onder prettiger omstandigheden wilt leven. Wat vind je daarvan?

bolette *slaat haar handen ineen* O, grote god...! Maar dat is toch godsonmogelijk. Als papa het niet wil en niet kan, dan... Want ik heb geen mens tot wie ik me kan wenden.

arnholm Zou je jezelf ertoe kunnen brengen een handreiking van je oude... je vroegere leraar aan te nemen?

bolette Van u, rector Arnholm?! Bent u ertoe bereid om...?

arnholm Jou bij te staan? Ja, met alle plezier. Zowel in raad als in daad. Daar kun je op vertrouwen... Ga je daarmee akkoord? Hè? Stem je daar mee in?

bolette Of ik daarop inga! Weggaan... de wereld zien... iets leren wat echt de moeite waard is! Alles wat mij als godsonmogelijk voor ogen stond...!

arnholm Dat kan voor jou allemaal werkelijkheid worden. Als je alleen maar wilt.

bolette En u bent ertoe bereid mij te helpen dat te bereiken! O... zeg me... kan ik zo'n offer van een vreemde aannemen?

arnholm Van mij kun je het aannemen, Bolette. Van mij kun je aannemen wat het ook is.

bolette *pakt zijn handen vast* Ik zou haast geloven dat ik het ook kan! Ik weet niet waarom, maar... *impulsief* O, ik kan wel lachen en huilen tegelijk! Van pure vreugde! O... dus ik zal ondanks alles een echt leven mogen leiden. Ik was al bang dat het leven aan mij voorbij zou gaan.

arnholm Daar hoeft je niet bang voor te zijn, beste Bolette. Maar nu moet je mij één ding eerlijk vertellen... is er iets... wat jou hier bindt?

bolette Mij bindt? Nee, niets.

arnholm Echt niet?

bolette Nee, helemaal niets. Dat wil zeggen... papa in zekere zin. En Hilde ook. Maar...

arnholm Nou... vroeg of laat moet je je vader toch verlaten. En Hilde zal in het leven ook ooit haar eigen weg gaan. Dat is slechts een kwestie van tijd. Niets anders. Maar verder is er niets wat je bindt, Bolette? Geen relatie in welke vorm dan ook?

bolette Nee, absoluut niet. Wat dat betreft kan ik gaan en staan waar ik wil.

arnholm Nou, als dat zo is, beste Bolette... kun je met mij meegaan.

bolette *klapt in haar handen* O, mijn lieve god, wat een geluk, stel je voor!

arnholm Ik hoop dat je mij volledig vertrouwd?

bolette Dat doe ik zeker!

arnholm En je bent er dus helemaal toe bereid jezelf en je toekomst aan mij toe te vertrouwen, Bolette? Toch? Geen twijfel mogelijk?

bolette O, zeer zeker niet! Waarom zou ik? Waarom zou u dat denken? U bent toch mijn oude leraar geweest... mijn vroegere leraar, bedoel ik.

arnholm Niet alleen daarom. Aan die kant van de zaak hecht ik verder geen belang. Maar... nou... je bent dus vrij, Bolette. Er is geen relatie die je bindt. Daarom vraag ik je... of je ertoe bereid zou zijn... met mij een verbintenis aan te gaan... voor het leven?

bolette *wijkt geschrokken achteruit* O... wat zegt u nu?

arnholm Voor de rest van je leven, Bolette. Of je mijn vrouw wilt worden.

bolette *half tegen zichzelf* Nee, nee, nee! Dat is onmogelijk! Absoluut onmogelijk!

arnholm Zou het voor jou echt onmogelijk zijn om...?

bolette In hemelsnaam, dat kunt u toch niet menen, rector Arnholm? *kijkt hem aan* Of... Toch... Heeft u het zo gemeend... met het aanbod zo veel voor mij te doen?

arnholm Luister nu even naar mij, Bolette. Ik merk dat ik je hiermee nogal overval.

bolette O, hoe zou zoiets mij niet... met u... hoe kan zoiets mij niet overvallen?!

arnholm Daar heb je misschien gelijk in. Je wist niet... kon niet weten dat ik deze reis voor jou heb ondernomen.

bolette U bent voor mij... hier gekomen?

arnholm Jazeker, Bolette. In de lente kreeg ik een brief van je vader. En daarin stond een uitspraak die mij het idee gaf... hm... dat je voor je voormalige leraar... iets meer dan een vriendschappelijke herinnering had overgehouden.

bolette Hoe kon papa zoiets schrijven?!

arnholm Hij had het ook helemaal niet zo gemeend. Maar ik verkeerde dus in de veronderstelling dat hier een jong meisje ernaar verlangde dat ik terug zou komen... Nee, je moet me nu niet in de rede vallen, beste Bolette! En... zie je... als je, zoals ik, niet meer in je eerste jeugd staat, dan oefent zo'n dergelijk geloof – of inbeelding – een buitengewone aantrekkingskracht uit. Bij mij ontstond een levendige... een dankbare genegenheid voor jou. Ik voelde dat ik je moest opzoeken. Je weer zien. Je vertellen dat ik de gevoelens deelde die jij voor mij koesterde, zoals ik het mezelf had ingebeeld.

bolette Maar als u nu weet dat het niet zo was! Dat het een vergissing was!

arnholm Dat helpt niet, Bolette. Jouw beeld – zoals ik het in mij draag – zal altijd door die vergissing gekleurd en gevormd zijn. Jij kunt dat misschien niet begrijpen. Maar zo is het.

bolette Ik heb het nooit voor mogelijk gehouden dat zoiets zou kunnen gebeuren.

arnholm Maar als nu blijkt dat het toch kan gebeuren? Wat zeg je dan, Bolette? Kun je er dan niet mee instemmen om... ja, mijn vrouw te worden?

bolette Ik vind het echt onmogelijk, rector Arnholm. U bent mijn leraar geweest! Ik kan me niet voorstellen dat ik een andere relatie met u zou hebben.

arnholm Tja... als je echt vindt dat je het niet kunt, laat onze relatie dan blijven zoals ze was, Bolette.

bolette Hoe bedoelt u?

arnholm Ik blijf natuurlijk bij mijn aanbod. Ik zal ervoor zorgen dat je weg kunt gaan en de wereld kunt zien. Iets kunt leren waar je echt zin in hebt. Veilig en onafhankelijk kunt zijn. Je latere toekomst zal ik ook zekerstellen, Bolette. In mij zul je altijd een goede, betrouwbare vriend hebben. Ik wil dat je dat weet.

bolette Ach, rector Arnholm... dat is toch allemaal onmogelijk geworden.

arnholm Ook dat is niet mogelijk?

bolette Dat kunt u zich toch wel indenken! Na wat u me heeft gezegd... en na het antwoord dat ik u heb gegeven. U moet toch zelf inzien dat ik onmogelijk zo enorm veel van u kan aannemen! Ik kan niets ter wereld nog van u aannemen. Niet meer na dit aanzoek!

arnholm Wil je dan liever thuis blijven en het leven aan je voorbij laten gaan?

bolette O, wat een vreselijke gedachte!

arnholm Wil je het idee laten varen iets van de weide wereld te zien? Het opgeven om deel uit te maken van alles waar je naar hunkert, zoals je zelf zegt? Weten dat er zo oneindig veel is... en er nooit iets van zult ontdekken? Denk daar eens goed over na, Bolette.

bolette Ja, ja... u heeft groot gelijk, rector Arnholm.

arnholm En... als je vader er niet meer is... misschien hulpeloos en alleen op de wereld staan. Of jezelf overgeven aan een andere man... die wellicht niets om je geeft.

bolette Ach ja... ik zie heus wel in hoe waar alles is... wat u zegt.

Desalniettemin...! Of misschien toch...?

arnholm *snel* Ja?

bolette *kijkt hem weifelend aan* Misschien is het uiteindelijk niet echt onmogelijk...

arnholm Wat, Bolette?

bolette Dat het te doen is... dat ik inga... op wat u me heeft voorgesteld.

arnholm Bedoel je dat je er misschien toch toe bereid bent om...? Dat je me in elk geval de vreugde gunt je als een trouwe vriend te helpen?

bolette Nee, nee, nee! Dat nooit! Dat zou nu absoluut onmogelijk zijn...

Nee... rector Arnholm... dan trouw ik maar.

arnholm Bolette! Je wilt dus toch!

bolette Ja... ik geloof... dat ik het wil.

arnholm Je wilt dus toch mijn vrouw worden!

bolette Ja. Als u me nog... u me nog wilt hebben.

arnholm En of ik dat wil...! *pakt haar hand* O, dank je, dank je, Bolette! Wat je verder nog zei... je eerdere twijfels... dat schrikt mij niet af. Al heb ik je nog niet met heel je hart, ik zal het weten te winnen. Ik zal je op handen dragen, Bolette!

bolette En dan krijg ik de wereld te zien. Midden in het leven staan. Dat heeft u me beloofd.

arnholm En daar hou ik me aan.

bolette En dat ik alles mag leren waar ik zin in heb.

arnholm Ik zal zelf je leraar zijn. Zoals vroeger, Bolette. Denk maar aan je laatste schooljaar...

bolette *in gedachten verzonken* Het idee... je vrij te weten... naar het buitenland te kunnen gaan. Niet meer bang voor de toekomst te hoeven zijn. Je niet meer druk hoeven te maken over dat stomme levensonderhoud...

arnholm Nee, daar hoef je je nooit meer zorgen over te maken. Nietwaar, mijn lieve Bolette... dat is ook iets moois? Toch?

bolette Ja, dat is het inderdaad. Dat is het vast en zeker.

arnholm *legt zijn arm om haar middel* O, je zult zien hoe gezellig en warm we het samen zullen inrichten! En hoe goed en vertrouwelijk we met elkaar om zullen gaan, Bolette!

bolette Ja, ik begin ook te... Ik geloof in wezen... dat het zou kunnen lukken. *kijkt naar rechts en maakt zich snel van hem los* Ah! Zeg nog niets!

arnholm Wat is er, liefste?

bolette Dat is die arme... *wijst* Kijk daar.

arnholm Is dat je vader...?

bolette Nee, het is de jonge beeldhouwer. Hij loopt daar met Hilde.

arnholm O, Lyngstrand. Wat is er toch met hem aan de hand?

bolette Ach, u weet hoe zwak zijn gezondheid is.

arnholm Als het niet alleen inbeelding is.

bolette Nee, het is echt waar. Hij maakt het beslist niet lang. Maar dat is voor hem misschien het beste.

arnholm Waarom zou dat het beste zijn, lieve?

bolette Omdat... omdat het met zijn kunst beslist nooit iets wordt... Laten we gaan voor ze komen.

arnholm Met alle plezier, mijn lieve Bolette.

Hilde en Lyngstrand komen bij de vijver te voorschijn.

hilde Hé... hé! Willen jullie niet op ons wachten?

arnholm Juffrouw Bolette en ik gaan liever een stukje voorop.

Hij en Bolette gaan links af.

lyngstrand *lacht stilletjes* Het is hier uiterst gemakkelijk. Iedereen gaat paarsgewijs. Steeds twee aan twee.

hilde *kijkt hen na* Ik durf bijna te wedden dat hij haar het hof maakt.

lyngstrand Zo? Heb jij zoiets in de gaten?

hilde O ja, maar dat is niet zo moeilijk... als je je ogen openhoudt.

lyngstrand Maar Bolette neemt zijn aanzoek niet aan. Daar ben ik zeker van.

hilde Nee. Ze vindt dat hij zo vreselijk oud is geworden. En ze denkt dat hij ook gauw kaal wordt.

lyngstrand Niet alleen daarom. Ondanks dat wil ze hem niet.

hilde Hoe weet jij dat nou?

lyngstrand Omdat er iemand anders is aan wie ze heeft beloofd te blijven denken.

hilde Alleen denken?

lyngstrand Zolang hij er niet is, ja.

hilde Dan ben jij het zeker zelf aan wie ze moet denken!

lyngstrand Dat zou wel eens zo kunnen zijn.

hilde Heeft ze jou dat beloofd?

lyngstrand Ja, stel je eens voor... dat heeft ze me beloofd! Maar je mag haar niet vertellen dat je dat weet.

hilde Ik hou mijn mond. Ik zwijg als het graf.

lyngstrand Dat is heel aardig van je.

hilde En als je dan hier weer terugkomt... ga je je dan met haar verloven? En ook met haar trouwen?

lyngstrand Nee, dat komt me niet goed uit. Daar wil ik de eerste jaren niet aan denken. En als ik eenmaal zo ver ben, zal ze wel een beetje te oud voor me zijn, denk ik.

hilde Maar toch wil je dat ze aan je zal denken?

lyngstrand Ja, omdat mij dat heel goed zou doen. Als kunstenaar, begrijp je. En zij kan dat makkelijk doen, omdat zij zelf geen echte roeping in het leven heeft... Desondanks is het heel aardig van haar.

hilde Denk je dat je vlotter aan je kunstwerk kunt werken als je weet dat Bolette aan je denkt?

lyngstrand Ja, zo stel ik me dat voor. Snap je, te weten dat ergens op de wereld een jonge, knappe, ongetrouwde vrouw stilletjes van je droomt... Volgens mij moet dat heel... heel... Ja, ik weet niet precies hoe ik het moet noemen.

hilde Bedoel je soms... spannend zijn?

lyngstrand Spannend? Ja, juist. Spannend, dat bedoel ik. Of zoiets dergelijks. *kijkt haar een poosje aan* Jij bent zo slim, Hilde. Echt heel slim. Als ik terugkom, ben je ongeveer zo oud als je zuster nu. Misschien zie je er dan ook zo uit als je zuster nu. Misschien denk je dan ook net zoals zij nu denkt. Zodat jij misschien dan jezelf en haar bent geworden... in één persoon, zogezegd.

hilde Zou je dat graag willen?

lyngstrand Ik weet het niet precies. Ja, ik denk het haast. Maar nu... deze zomer... wil ik liever dat jij jezelf blijft. Om precies te zijn, zoals je bent.

hilde Heb je me het liefst zo?

lyngstrand Ja, zo heb ik je het liefst.

hilde Hm... vertel eens, jij, als kunstenaar... vind je het leuk dat ik altijd lichte zomerkleren draag?

lyngstrand Ja, dat vind ik heel leuk.

hilde Vind je dat bonte kleuren mij staan?

lyngstrand Ja, bonte kleuren staan je echt prachtig, naar mijn idee.

hilde Zeg eens... als kunstenaar... hoe denk je dat ik er in het zwart uit zou zien?

lyngstrand In het zwart, Hilde?

hilde Ja, helemaal in het zwart. Denk je dat ik er dan goed uit zou zien?

lyngstrand Zwart is eigenlijk niet iets voor de zomer. Hoewel je volgens mij er ook in het zwart prachtig uit zou zien. Juist met jouw uiterlijk.

hilde *kijkt voor zich uit* In het zwart, helemaal tot mijn hals. Zwarte crêpe rond mijn nek... Zwarte handschoenen... En van achteren een lange zwarte sluier.

lyngstrand Als jij je zo kleedt, Hilde, wou ik dat ik een schilder was... en dat ik een jonge, schone, treurende weduwe moest schilderen.

hilde Of een jonge, treurende bruid.

lyngstrand Ja, dat zou je nog beter staan. Maar dat wil je toch niet, je zo kleden?

hilde Ik weet het niet zo. Maar het lijkt me wel spannend.

lyngstrand Spannend?

hilde Spannend, om me dat voor te stellen, ja. *wijst plotseling naar links* Kijk daar eens!

lyngstrand *kijkt die kant op* Het grote Engelse schip! Hij meert aan bij de steiger!

Wangel en Ellida zijn bij de vijver te zien.

wangel Nee, ik verzeker je, liefste Ellida... je vergist je! *ziet de anderen* Zo, zijn jullie hier? Nietwaar, jongeman... hij is toch nog niet in zicht?

lyngstrand Het grote Engelse schip?

wangel Juist, ja!

lyngstrand *wijst* Daar ligt hij al, dokter Wangel.

ellida Ah...! Ik wist het toch.

wangel Hij is gekomen!

lyngstrand Gekomen als een dief in de nacht, zou je kunnen zeggen. Zo heel onopvallend en geluidloos...

wangel Ga met Hilde naar de aanlegsteiger. Snel! Ze wil beslist de muziek horen.

lyngstrand We wilden net gaan, dokter Wangel.

wangel We komen misschien later. We komen strakjes.

hilde *fluistert tegen Lyngstrand* Zij gaan ook paarsgewijs.

Zij en Lyngstrand gaan door de tuin links af. Tijdens de volgende scène is van ver weg op de fjord blaasmuziek te horen.

ellida Hij is gekomen! Hij is er! Ja, ja... ik voel het.

wangel Je kunt beter het huis in gaan, Ellida. Laat mij met hem alleen praten.

ellida O... dat is onmogelijk! Onmogelijk, zeg ik! *uit een kreet* Ah... zie je hem, Fredrik!

De vreemdeling komt van links op en blijft op het voetpad aan de andere kant van de omheining staan.

de vreemdeling *groet* Goedenavond. Hier ben ik weer, Ellida.

ellida Ja, ja, ja... nu is het uur gekomen.

de vreemdeling Ben je reisvaardig? Of niet?

wangel Je ziet dat ze dat niet is.

de vreemdeling Ik bedoel geen reiskleding of zoiets dergelijks. Ook geen gepakte koffers. Alles wat ze voor de reis nodig heeft, heb ik aan boord bij me. Ik heb ook een kajuit voor haar geregeld. *tegen Ellida* Ik vraag je dus of je bereid bent om met me mee te gaan... uit eigen vrije wil?

ellida *smekend* O, vraag het me niet! Breng me niet in verleiding!

Op een afstand is een scheepsbel te horen.

de vreemdeling De eerste bel om in te schepen. Nu moet je Ja of Nee zeggen.

ellida *handenwringend* Beslissen! Beslissen voor je hele leven! Het nooit meer ongedaan kunnen maken!

de vreemdeling Nooit meer. Over een halfuur is het te laat.

ellida *kijkt hem schuw en onderzoekend aan* Waarom ben je zo meedogenloos vasthoudend?

de vreemdeling Voel je niet net als ik dat wij twee bij elkaar horen?

ellida Bedoel je vanwege die belofte?

de vreemdeling Beloftes binden niemand. Man noch vrouw. Ik ben zo meedogenloos vasthoudend omdat ik niet anders kan.

ellida *bevend, zachtjes* Waarom ben je niet eerder gekomen?

wangel Ellida!

ellida *onstuimig* O... hoe het mij in het onbekende... trekt, verleidt en lokt!

Alle krachten van de zee zijn in die ene man samengebald!

De vreemdeling klimt over de omheining.

ellida *vlucht achter Wangel* Wat betekent dit? Wat wil je?

de vreemdeling Ik zie... en ik hoor het ook aan je, Ellida... uiteindelijk kies je toch voor mij.

wangel *zet een stap in zijn richting* Mijn vrouw heeft het hier niet voor het kiezen. Ik ben er voor haar om te kiezen en haar te beschermen. Ja, beschermen! Weet u wel wat u te wachten staat indien u niet vertrekt... het land verlaat... en nooit meer terugkomt?

ellida Nee, nee, Fredrik! Niet doen!

de vreemdeling Wat zou u mij aan kunnen doen?

wangel Ik kan u laten arresteren... als een misdadiger! Stante pede! Nog voordat u aan boord bent! Want ik ben volledig op de hoogte van de moord in Skjoldviken.

ellida O, Fredrik... hoe kun je...!

de vreemdeling Hier was ik op voorbereid. En daarom... *haalt een revolver uit zijn borstzak* ...daarom heb ik dit meegebracht.

ellida *werpt zich voor Wangel* Nee, nee... doodt hem niet! Doodt mij dan!

de vreemdeling Noch jij, noch hem. Wees gerust. Dit hier is voor eigen gebruik. Want ik wil als een vrij man leven en sterven.

ellida *steeds opgewondener* Fredrik! Ik zeg je dit... en ik zeg het zodat hij het ook kan horen! Natuurlijk kun je me hier houden. Daartoe heb je de macht en de middelen! En dat ben je ook van plan om te doen. Maar mijn geest... al mijn gedachten... mijn dromen en mijn verlangens... die kun je niet aan banden leggen! Ze blijven hunkeren en jagen... naar het onbekende... waarvoor ik was geboren... waar je mij van hebt buitengesloten!

wangel *stil, gepijnigd* Ik zie dat heus wel, Ellida! Stap voor stap glij je van mij weg. De hunkering naar het onbegrensde, het oneindige... en naar het onbereikbare... dat drijft je geest uiteindelijk in de nachtelijke duisternis.

ellida O ja, ja... ik voel het... als zwarte, geluidloze vleugels over mijn lijf!

wangel Zo ver zal het niet komen. Er is voor jou geen andere redding. Ik zie er in elk geval geen. En daarom... daarom draai ik de zaak ter plekke terug... Nu kun je je eigen weg kiezen... in volledige... volledige vrijheid.

ellida *staart hem een poosje sprakeloos aan* Is het waar... waar... wat je zegt?! Meen je dit... uit de grond van je hart?!

wangel Ja... uit de grond van mijn diep gekwelde hart.

ellida En kun je het ook? Kun je het laten gebeuren?

wangel Ja, dat kan ik. Ik kan het... omdat ik zo veel van je houdt.

ellida *zachtjes, bevend* Zo diep... zo hartstochtelijk... heb ik je dus geraakt.

wangel Daar heeft de tijd en het samenzijn voor gezorgd.

ellida *slaat haar handen ineem* En ik... ik heb dat allemaal niet gezien!

wangel Je geest ging een andere weg. Maar nu, nu ben je volledig van mij en alles wat bij mij hoort bevrijd. Ook van mijn kinderen. Nu kan jouw eigen, jouw echte leven... weer op de rails komen. Want nu kun je in vrijheid kiezen. Op eigen verantwoording, Ellida.

ellida *slaat haar handen om haar hoofd en staart voor zich uit, in de richting van Wangel* In vrijheid en... op eigen verantwoording. Ook op eigen verantwoording? Daarin ligt... de wet van de verandering!

De scheepsbel luidt voor de tweede keer.

de vreemdeling Hoor je, Ellida! Nu luidt ze voor het laatst. Kom nu!

ellida *draait zich naar hem om, kijkt hem strak aan en zegt met krachtige stem*
Na dit ga ik nooit meer met je mee.

de vreemdeling Je gaat niet mee!

ellida *klampt zich aan Wangel vast* O... na dit ga ik nooit meer van je weg!

wangel Ellida... Ellida!

de vreemdeling Het is dus voorbij?

ellida Ja. Voor altijd voorbij.

de vreemdeling Ik zie het wel. Hier is iets wat sterker is dan mijn wil.

ellida Jouw wil heeft geen greintje macht meer over mij. Voor mij ben je een dode... die van de zee is teruggekomen. En die er weer naar terugkeert. Ik gruw niet meer van jou. Ik verlang niet meer naar jou.

de vreemdeling Vaarwel, vrouw!

Hij springt over de omheining.

Van nu af aan ben jij in mijn leven niets meer dan een schipbreuk die ik heb doorstaan.

Hij gaat links af.

wangel *kijkt haar een tijdje aan* Ellida... jouw ziel is als de zee. Ze komt als eb en vloed. Wat heeft je veranderd?

ellida O, begrijp je niet dat de omslag kwam... de omslag moest komen...
toen ik in vrijheid mocht kiezen.

wangel En het onbekende... dat trekt je niet meer aan?

ellida Het trekt me aan, noch schrikt het me af. Ik heb in het hart van het
onbekende kunnen kijken... erin kunnen gaan... als ik het gewild had. Ik
heb er nu voor kunnen kiezen. Daarom kan ik het ook laten varen.

wangel Ik begin je te begrijpen... beetje bij beetje. Je denkt en ervaart dingen
in beelden... in zichtbare voorstellingen. Je drang, je hunkering naar de
zee... naar iets wat jou in hem aantrok... in die vreemdeling... dat was jouw
manier van uitdrukken voor de ontluikende, groeiende drang naar vrijheid.
Niets anders.

ellida Ach, ik weet niet wat ik daarop moet zeggen. Maar je bent voor mij
een goede dokter geweest. Jij hebt het juiste medicijn gevonden en het ook
toe durven dienen... het enige medicijn dat mij kon helen.

wangel Ja... in uiterste nood wagen wij, artsen, zo veel... Maar nu kom je
weer naar mij terug, Ellida?

ellida Ja, mijn lieve, trouwe Fredrik... nu kom ik naar jou terug. Nu kan ik
het. Want nu kom ik naar jou uit vrije wil... vrijwillig... en op eigen
verantwoording.

wangel *kijkt haar oprecht aan* Ellida! Ellida! O... het idee dat wij nu
helemaal voor elkaar kunnen leven...

ellida En met gezamenlijke herinneringen. De jouwe... zowel als de mijne.

wangel Ja, nietwaar, liefste!

ellida ...en voor onze twee kinderen, Fredrik.

wangel Je noemt ze 'onze'!

ellida Die niet van mij zijn... maar die ik voor me zal winnen.

wangel 'Onze'... *kust blij en gehaast haar handen* O... voor dat woord mijn
grote dank!

Hilde, Ballested, Lyngstrand, Arnholm en Bolette komen van links de tuin in. Op hetzelfde moment zijn jongelui en zomergasten op het voetpad te zien.

hilde halffluid tegen Lyngstrand Kijk eens... Ellida en papa zien eruit alsof ze net verloofd zijn!

ballested die het heeft gehoord Het is zomer, meisje.

arnholm kijkt naar Wangel en Ellida Daar zeilt de Engelsman weg.

bolette loopt naar de omheining Van hieruit kun je hem het beste zien.

lyngstrand De laatste vaart voor dit jaar.

ballested 'Gauw is overal de doorvaart dicht', zoals de dichter zegt. Dat is triest, mevrouw Wangel. En nu moeten wij ook u een tijdlang missen.

Morgen vertrekt u naar Skjoldviken, heb ik gehoord.

ellida Nee, daar komt niets van in. Want vanavond hebben we iets anders besloten.

arnholm kijkt hen afwisselend aan Ah... echt waar!

bolette komt naar voren Papa... is dat waar?

hilde gaat naar Ellida Je blijft toch bij ons!

ellida Ja, lieve Hilde... als je het wilt.

hilde vechtend tussen blijdschap en tranen O... of ik het wil...!

arnholm tegen Ellida Dit komt inderdaad als een verrassing...!

ellida glimlacht, serieus Nou, ziet u, beste Arnholm... Herinnert u zich... we hadden het er gisteren over. Als je eenmaal een landrot bent geworden... dan vind je niet meer de weg terug... naar de zee. En ook niet naar een leven op zee.

ballested Dat is net zo bij mijn zeemeermin.

ellida Zo ongeveer, ja.

ballested Alleen met dit verschil dat de zeemeermin... eraan doodgaat. Mensen daartegen... kunnen zich acclimatiseren. Jawel... dat verzeker ik u, mevrouw Wangel... ze kunnen zich acclimatiseren!

ellida Ja, als het vrijwillig gebeurt, dan kunnen ze dat, Ballested.

wangel En op eigen verantwoording, liefste Ellida.

ellida *snel, reikt hem de hand* Precies, zo is het.

Het grote schip glijdt geluidloos over de fjord. Muziek is dichterbij landinwaarts te horen.

Henrik Ibsen (1828-1906) was een Noors toneelschrijver en dichter. Hij schreef in zijn leven zesentwintig toneelstukken en twee dichtbundels. In zijn begintijd schreef hij historische en klassieke drama's die nu in de vergetelheid zijn geraakt; daarop volgen twee grote stukken in versvorm (*Brand* en *Peer Gynt*) die Ibsen tijdens zijn verblijf in Rome heeft geschreven. Vervolgens komt de 'moderne' Ibsen naar voren met stukken die hem – weliswaar pas in zijn latere leven, na 1889 – wereldberoemd maken. In *Steunpilaren van de maatschappij* valt hij de inhoudsloze behoudzucht aan; in *Een poppenhuis*, *Spoken* en *Een vijand van het volk* levert hij kritiek op de hypocrisie van sociale conventies. In *De wilde eend*, *Rosmersholm* en *De vrouw van de zee* (1888) gaat hij dieper in op de geplaagde geest van het individu. In de herfst van zijn leven volgen stukken die qua sfeer vaak duister zijn en getuigen van een groot psychologisch inzicht, zoals *Hedda Gabler*, *Bouwmeester Solness* en *John Gabriel Borkman*. *De vrouw van de zee* verhaalt over de zoektocht van het individu naar vrijheid, naar het maken van eigen keuzes, het gevecht om greep te krijgen op de onderbewuste krachten van de ziel. Na Shakespeare wordt het werk van Henrik Ibsen in de hele wereld het meest opgevoerd.

Toneelwerk

Catilina (Catilina) – 1849

Het heldengraf (Kjæmpehøjen) – 1850

Norma of de liefde van een politicus (Norma eller en Politikers Kjærlighed) – 1851

Sint Jansnacht (Sancthansnatten) – 1852

Vrouw Inber op Østeraad (Fru Inger til Østeraad) – 1854
Het feest op Solhaug (Gildet på Solhoug) – 1855
Olaf Liljekrans (Olaf Liljekrans) – 1856
De Vikingen in Helgoland (Hærmændene på Helgeland) – 1858
Komedie der liefde (Kjærlighedens Komedie) – 1862
Mededingers naar de kroon (Kongsemnerne) – 1864
Brand (Brand) – 1865
Peer Gynt* (Peer Gynt) – 1867
Keizer en Gallileeër (Kejser og Galilæer) – 1873
Steunpilaren van de maatschappij (Samfundets Støtter) – 1877
Een poppenhuis* (Et dukkehjem) – 1879
Spoken* (Gengangere) – 1881
Een vijand van het volk (En folkefiende) – 1882
De wilde eend (Vildanden) – 1884
Rosmersholm (Rosmersholm) – 1886
De vrouw van de zee* (Fruen fra havet) – 1888
Hedda Gabler (Hedda Gabler) – 1890
Bouwmeester Solness (Bygmester Solness) – 1892
Kleine Eyolf* (Lille Eyolf) – 1894
John Gabriel Borkman (John Gabriel Borkman) – 1896
Wanneer wij doden ontwaken (Når vi døde vågner) – 1899

*Deze teksten werden eerder uitgegeven in de reeks van De Nieuwe Toneelbibliotheek (nr 132, 331, 332 en 397)

Marcel Otten (1951) vertaalt uit het Engels, Duits, Frans, Oud- en Modern IJslands en Noors. Hij studeerde Nederlands, Frans, Engels, filosofie, Oudnoors en theaterwetenschap. Na geruime tijd in Duitsland bij diverse grote toneelgezelschappen gewerkt te hebben, was hij aan Toneelgroep Theater verbonden als dramaturg/vertaler. Daarna vertaalde en bewerkte hij in totaal zo'n 100 toneelstukken voor alle grote gezelschappen. Hij verwierf bekendheid met het omvangrijke vertaalwerk van Heiner Müller en zijn eigenzinnige toneelbewerkingen. Hij was mede-auteur van de roemruchte film *06* en hij oogstte veel lof met *A Clockwork Orange* en *Oog om oog*. Bovendien vertaalde hij zo'n 35 werken uit het Oud- en Modern IJslands; voor de vertaling van de *Edda* van Snorri Sturluson kreeg hij de Filter Vertaalprijs 2012. Inmiddels zijn zijn vertalingen vier maal genomineerd voor de Europese Literatuurprijs, het laatst in 2017.

Vertalingen / bewerkingen / eigen werk

Egmond – van Johann Wolfgang Goethe – 1984

Grieks (Greek) – Steven Berkoff – 1985, 1991, 1995

Beschuit met muisjes – Herman Heijermans, hertaling – 1985

Smakelijk Kerstfeest (Harry's Christmas) – Steven Berkoff – 1986 t/m 1992

Het Huis van Atreus – een compilatie van *Iphigeneia*

in Aulis (Euripides), *Agamemnon* (Aischylos), *Elektra* (Sofokles), *Orestes*

(Euripides) en *Iphigeneia in Tauris*

(Euripides) – 1987

Schurftkop (Grindkopf) – Tankred Dorst – 1988

Explosion of a memory / Overlijdensbericht – Heiner Müller – 1989
Het eiland van het grote bloedbad – Heiner Müller, toneel (bundel) – 1990
Ruiters naar zee (Riders to the sea) en *In de schaduw van het dal* (In the shadow of the Glen) – J. M. Synge – 1990
Alleen wij, wij alleen (Ourselves alone) – Anne Devlin – 1990
Het kale land (The Waste Land) – T. S. Eliot – 1990
Iphigeneia in Tauris – Johann Wolfgang Goethe – 1991
Lunch – Steven Berkoff – 1992, 1997, 2004
Tractor – Heiner Müller – 1992
Gelukkig degene die vergeet (Glücklich ist, wer vergisst) – Bodo Kirchhoff – 1992
Nepal – Urs Widmer – 1992
Vastgoed B.V. – naar David Mamet *Glengarry Glen Ross* – 1992, 2017
Martha & George – *Geachte ouders* (Dear Parents) – Michael Matthews – 1992
Tom & Willie – *Onbewoonbaar verklaard* – Tennessee Williams *This Property is Condemned* – 1992
De verovering van de zuidpool – Manfred Karge – 1993
Decadence – Steven Berkoff – 1993
Steven Berkoff, toneel (bundel) – 1993
De mooie onbekende (Die Schöne Fremde) – Klaus Pohl – 1993, 2000
Proefproces (Trial Run) – Nigel Williams – 1993
06 – samen met Ad van Kempen, Ariane Schluter en Johan Doesburg – 1994
Afwezig (Otherwise Engaged) – Simon Gray – 1994
Nirvana – Arthur Kopit – 1994
Stadscoyotes (True West) – Sam Shepard – 1994
Drenkelingen (Imagine Drowning) – Terry Johnson – 1994
Oleanna – David Mamet – 1994

De Dood, de duivel (Tod und Teufel) – Peter Turrini – 1995
Lysistrata – Aristofanes – 1995
Massage – Steven Berkoff – 1996
Oidipous Koning – Sofokles – 1996
Molly Sweeney – Brian Friel – 1996, 1998
A Clockwork Orange – naar Stanley Kubrick / Antony Burgess – 1997
Zwijn in de liefde (Fool for love) – Sam Shepard – 1997
Lulu of de doos van Pandora* – Frank Wedekind – 1997
Last voyage – Heiner Müller (bundel) – 1997
Al mijn zonen (All my sons) – Arthur Miller – 1998, 2010
Leeuwendalers / Een Vondelcommentaar – naar Joost van den Vondel
Leeuwendalers – 1998
Franciska* – naar Frank Wedekind *Franciska* – 1998
Macbeth – naar William Shakespeare / Heiner Müller – 1999
Hunker (Crave) – Sarah Kane – 1999, 2000, 2014
Donuts & Hotdogs (The food chain) – Nicky Silver – 2000
De schlemiel (Kvetch) – Steven Berkoff – 2000, 2002
Diskoobigge (Disco pigs) – Enda Walsh – 2000
Vertaling / Bewerking Marcel Otten (bundel) – 2000
Nachtvlinders (Nachtschwärmer) – Thomas Oberender – 2000
Esprit (Wit) – Margeret Edson – 2001
Come back (Mackerel Sky) – Hilary Fannin – 2002
Koken met Elvis (Cooking with Elvis) – Lee Hall – 2002, 2003
4.48 u. Psychose – Sarah Kane – 2002, 2005, 2011
Gagarin way – Gregory Burke – 2002
This lime tree bower – Conor Mcpherson – 2002
Requiem for a heavyweight – Ron Serling – 2002
Ver van huis (Far away) – Caryl Churchill – 2002

Eten met vrienden (Dinner with friends) – Donald Margulies – 2003
Dood van een handelsreiziger (Death of a salesman) – Arthur Miller – 2003,
2011
Strange Interlude – Eugene O’Neill – 2003, 2012
Hoofd in de wolken (Stones in his pocket) – Marie Jones – 2003
Eden – Eugene O’Brien – 2003
Poerim (eigen werk) – 2004
Braaaaaf! (Dog) – Steven Berkoff – 2004
Liaisons dangereuses – naar Choderlos de Laclos – 2007
De Batavia (eigen werk) – 2008
Oog om oog – naar Sister Helen Prejean *Dead Man Walking* – 2009
Piet Paaltjes – over François HaverSchmidt (eigen werk) – 2010
Het platte land (The Lonesome West) – Martin McDonagh – 2010
When Harry Met Sally – naar Nora Ephrons gelijknamige film – 2011
Ingebed (Bedbound) – Enda Walsh – 2011
Peer Gynt* – Henrik Ibsen – 2012
De meiden* (Les Bonnes) – Jean Genet – 2016
Kleine Eyolf* – Henrik Ibsen – 2017
De vrouw van de zee* – Henrik Ibsen – 2017

*Deze teksten werden eerder uitgegeven in de reeks van
De Nieuwe Toneelbibliotheek (nr 132, 284, 314, 370 en 397)